



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dit Nordsjælland

Frederiksborg Amts Avis 1999

Dit Nordsjælland

Frederiksborg Amts Avis 1999

Dit Nordsjælland

udgivet af Frederiksborg Amts Avis 1999

Forside og helsidesfotos:
Allan Nørregaard

Tekstredigering:
Knud Cornelius

Teknisk tilrettelæggelse:
Ea Julø

Bogens forside
Midt i Gribskov tæt på Multebjerg,
Nordsjællands højeste punkt, 89 m

Skrift og papir:
Bogen er sat med Times
og trykt på Multi Art Silk 130 g.
For- og bagside er trykt på
Consort Osprey Silk Tint 135 g.

Oplag:
2000

Tryk:
DAGBLADET/Frederiksborg Amts Avis Trykservice.

INDHOLD	SIDE
<i>Forord af Torben Dalby Larsen</i>	7
<i>Introduktion af Knud Cornelius</i>	9
Præsentation af <i>Ebbe Lundgaard</i>	10
Kapitel 1: Bakkerne er så få	11
Præsentation af <i>Piet van Deurs</i>	18
Kapitel 2: Rejsende i galocher	19
Præsentation af <i>Poul Henning Bartholin</i>	28
Kapitel 3: Levende angstsamfund	29
Præsentation af <i>Hans Esmark</i>	40
Kapitel 4: Fik lov til at dyrke gud	41
Præsentation af <i>Per Stig Møller</i>	48
Kapitel 5: Kystvandring i og udenfor tiden	49
Præsentation af <i>Anne Grethe Törnblad</i>	56
Kapitel 6: Sportens mesterklasse	57
Præsentation af <i>Aage Haugland</i>	64
Kapitel 7: Smykket med noder	65
Præsentation af <i>Jørgen Nielsen</i>	70
Kapitel 8: Justits i Nordsjælland	71
Præsentation af <i>Anne Majken Hessner Thiam</i>	86
Kapitel 9: Rødderne stikker dybt	87
Præsentation af <i>Knud W. Jensen</i>	96
Kapitel 10: Det uberørte Nordsjælland	97

Forord

Nordsjælland og Frederiksborg Amts Avis har den 1. oktober 1999 været to sider af samme sag i 125 år.

I denne anledning udgiver Frederiksborg Amts Avis bogen »Dit Nordsjælland«.

Nordsjælland byder på særpræg. Forfatteren Jakob Knudsen skrev om »Danmarks stadsestue«, og landsdelen er i dag hjemsted både for nogle af Danmarks smukkeste slotte, præget af megen historie, og for flere af Danmarks mest moderne virksomheder indenfor bl.a. IT og medicin. Der er smuk natur - det åbne landskab, skov, strand og søer - og meget hektiske byområder. Og der er både det tætte, nære naboskab til Danmarks hovedstad, naboskabet til Sverige og en selvstændig nordsjællandsk sjæl.

Vi takker forfatterne af denne bogs mosaik af »Dit Nordsjælland«.

125 årgange af landsdelens dagblad, Frederiksborg Amts Avis, viser, at man ikke finder nogen anden landsdel i Danmark med flere begivenheder og større udvikling end her.

125 årgange af Frederiksborg Amts Avis viser ligeledes, at årtiers åbenhed overfor udvikling og nytænkning - heldigvis - kombineres med vilje til at sikre, at Nordsjælland er for alle: fra fiskeren, landmanden og skovarbejderen, der alle har et direkte virke i naturen, til f.eks. den toplønnede erhvervsleder med base i Nordsjælland og med 100-200 dage om året på rejse.

Frederiksborg Amts Avis er Nordsjællands eget »torv«, hvor information kan udvikles, og hvor synspunkter kan mødes.

1990'ernes begivenheder har vist, at Frederiksborg Amts Avis har et stærkt rodnet, og at avisen er i stand til at overvinde selv de alvorligste kriser.

Frederiksborg Amts Avis stiller sig - med stifteren, politikeren Chresten Bergs ord fra 1874 - fortsat »i folkets, fædrelandets og frihedens tjeneste«.

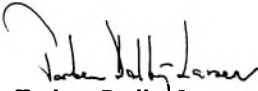


Torben Dalby Larsen



Palle Høj


Palle Høj
chefredaktør


Torben Dalby Larsen
ansvarshavende chefredaktør

Introduktion

Da Frederiksborg Amts Avis fyldte 100 år, skrev ti personligheder om deres lokale tilhørsforhold. Jubilæumsbogen kom til at hedde »Mit Nordsjælland«.

Nu er der gået yderligere 25 år, og vi har bedt nye skribenter fortælle om mit og dit, kvit og frit, hver om sit. Hvor travlt de end havde, har de taget sig tid til at udrede, hvad der lå dem på hjerte.

Ingen af dem vidste, at selveste Frank Jæger for 25 år siden kørte fast i opgaven og til sidst bad os genbruge en tidligere, smukt formet tekst: »Det paatænkte Essay (om Møllen i Farum) er faldet helt fra hinanden«, sagde han. »Hvad med »Gurre engang« i vedlagte?«. Og så sendte han os sit ferie-essay fra 1967. Kærligheds-erklæringer skal være fuldkomne.

Denne nye jubilæumsbog begynder i silende regn på cykel og slutter efter overstået cykel/biltur. Tidl. kulturminister Ebbe Lundgaard og Louisiana-grundlægger Knud W. Jensen kender deres Nordsjælland fra pedalerne og rundt.

TV's historieberetter Piet van Deurs finder tilbage til munkenes Nordsjælland, som den katolske præst Hans Esmark i sin kreds fortsat efterlever her i Middelalderåret 1999, medens den folkekirkelige provst Poul Henning Bartholin minder nutidsmenneskene om flerhedens arv på godt og ondt.

Tidl. miljøminister Per Stig Møller fortæller, hvordan han ligesom Søren Kirkegaard har suget næring af Nordsjælland, når han skrev sine egne bøger. Den enestående dressurhest Marzog og dens rytter, Anne Grethe Törnblad, repræsenterer sportens mesterklasse, og kgl. kammersanger Aage Haugland gør sig lystigt lille med Halfdan Rasmussens lurendrejer-rim.

Nyere tids justits i Nordsjælland resumeres opmærksomt og finurligt af Helsingørs tidl. politimester Jørgen Nielsen, og fra Senegal kommer en kærlighedserklæring med varme og overblik fra Anne Majken Hessner Thiam, der lod sig rykke op fra hjemstavnen af den forelskelse, der holder hele livet, som Knud W. Jensen fastslår med tanke på vor del af Danmark.

»Dit Nordsjælland« hedder bogen dennegang. Mit og dit, skribenterne deler i jubilæumsbogen deres glæde og iagttagelser med os alle.

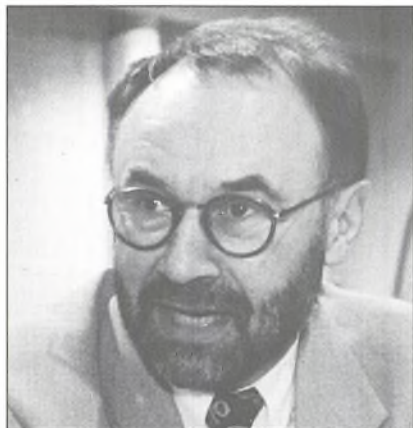
God fornøjelse med læsningen!



Knud Cornelius



Knud Cornelius
journalist



Ebbe Lundgaard

*født 25. august 1944 i Nykøbing Sj.
Student fra Kalundborg Gymnasium.
Befalingsmand i Livgarden.
Cand.mag. i engelsk/tysk/dansk sprog
og litteratur fra Københavns
Universitet 1972.
Lærer ved Grundtvigs Højskole
Frederiksborg 1971-1975.
Forstander for Skælskør Folkehøjskole
1978-1985 og for Brandbjerg Højskole
1992-1996.
Sekretariatschef i Foreningen af
Folkehøjskoler 1985-1992.
Kulturminister 1996-1998.
Bestyrelsesformand i FDB fra 1998.
Medlem af Folketinget 1993, Vejle
Amtsråd 1994-1996, Skælskør
Byråd 1990-1992.
Formand for Dansk Folkeoplysnings
Samråd 1985-1990 og Dansk
Flygtningehjælps
Kulturbestyrelse 1989-1995.
Bor i Hillerød.*

Bakkerne er så få

På cykel opleves natur og kultur meget tæt

Af Ebbe Lundgaard

Det siler ned. Den rigtige sommers første lange regnvejr. Og det bliver nok ved et døgnns tid endnu.

Drivvåd efter søndagscykleturen rundt om Esrum Sø kører jeg ind i Slotshaven og betages gennem den varme regndis af synet af slottet. Flot og majestætisk og med en volumen, der næsten blæser Hillerød omkuld, står den røde bygning der ved søen og viser stoisk ro. Jeg kommer også den vej hjem, fordi det giver mulighed for en lille bitte udfordring: En tur op ad bakken i haven op imod øst.

Nordsjælland er smuk. Engang var det måske Danmarks stadsestue, men nu vel nærmere at ligne ved et åbent domicil med rum til alle gøremål. En overvældende natur med de lange skove og stejle skrænter mod nord, de kringlede grænser mod vest og så kystvejen mod øst, hvor der står millioner ved siden af hinanden og ser ud over Øresund. Hvor går så i øvrigt grænsen imod syd?

Nordsjælland er ikke fejlfri. Der er altfor mange mennesker. Vi er for mange. For en tilbageflytter med sydvestsjællandske, sydfynske og østjyske erfaringer i bagagen er der grumme mange mennesker her. Og veje. Store veje, der fletter sig ind og ud, og som ikke var her, sidst jeg boede her. Nye bygges, og der fyldes endnu mere asfalt på. Der kompenseres dog med cykelstier på tværs nordoppe og ellers gennem skove og langs søer.

Modvægten mod de mange mennesker er de store skove. Der kan man gemme sig og få ro til egne tanker og livgivende stemning.

Det er også en fejl, at bakkerne er så få. Man skal lede efter dem og finder kun sjældent noget at skrive hjem om. Derfor omvejen gennem slotsparken i Hillerød, hver gang cykelturen skal slutte.

Men en tilflytter fra Vejle og Jelling må leve med bakkeabstinenser et stykke tid!

Når jeg skal tænke tilbage på mit Nordsjælland, som jeg oplevede det i 70'ernes begyndelse og så nu, så må tankerne vandre til Einstein og Grundtvig.

De to herrer var sikkert ikke enige om meget, men dog om dette uden at vide det: Sandheden findes kun gennem betragtninger fra flere vinkler af samme genstand. For Einstein var det fysikkens sandhed - den var relativ. For Grundtvig var den historiske sandhed relativ - hvert folk sin suveræne opfattelse, deraf folkelighedsbegrebet for at vi, de forskellige folkeslag, sammen kunne bruge de forskellige synsvinkler.

Hvad oplevede jeg i 70'ernes begyndelse? Fra 1970 til 1975? Jeg mødte Nordsjælland og især Hillerød fra et udkigspunkt godt gemt bag en højskoles mure og selvforståelse. I hverdagen så vi ikke ret langt. Vi havde i de år livet tæt inde på kroppen i skolearbejdet med unge fra hele landet, der sloges for og imod ungdomsoprørets idealer og i mange tilfælde dets stupiditeter. På skolen havde vi alt: Kost, logi, arbejde, læring, fritid, underholdning, debatter, med- og modsigelser, så verden derude kunne passe sig selv, bortset fra når vi viste den til vore elever eller kursister. En højskole sætter sig på folk, der arbejder der. En ung familie får åndenød blot ved tanken om, at der også er en verden udenfor, så mit Nordsjælland i 70'erne - bortset fra min håndboldkarriere i FIF, Hillerød - var nok mest et turistparadis, som jeg præsenterede for benovede provinsboer vest og syd fra, og fra det store udland, uden for alvor at kende det selv. Det var en ung højskolelærers privilegium og begrænsning.

Nu lærer jeg Nordsjælland at kende fra en anden side. Jeg bor midt i. Jeg bevæger mig rundt i min frie tid. Jeg kører igennem det betagende landskab til arbejde eller på arbejdsopgaver. Jeg tager i min travle hverdag tid til at dvæle ved smukke og betydningsmættede steder. Frederiksborg Slot, Kronborg, Heather Hill, Rungstedlund, Louisiana, Krogerup, Hundested, Tisvilde Hegn, Esbønderup og det hvide hospital, Gurre, Æbelholt, Esrum Kloster - og søerne Sjælsø (hvor minderne fra rekruttiden i Livgarden trænger sig dominerende på), Arresø, Esrum Sø og alle de andre. Nødebo, hvor jeg endnu ikke har fundet præstegården, men det kommer!!



Hundested Havn

Museerne, de overdådigt mange og forskellige. Kirkerne, som heroppe ligger så smukt, at øjet ikke mættes af dem. De ligger spredte som røde korn udover landskabet og trækker byerne tæt sammen om sig. Og så Kullen derovre i det gamle land. Vel er det ikke Nordsjælland, men sjældent ser man et billede, et maleri, en skitse eller et stik herfra, uden Kullen er i baggrunden. Som skjult udtryk for dansk mindreværd: Havde vi dog bare et rigtigt bjerg, en klippe så fast!! Nordsjælland har det dog i sin baghave, hinsides sund og gat.

Jo, jeg har flyttet mig, og sandheden om Nordsjælland er rykket nærmere, også modnet af årenes gang og livserfaringens ubønhørlige fyld i kroppen.

Det regner stadig. Nu kører jeg ud af slotsparken og hjem mod Selsskov. Efter varme dage er det præstationsfremmende at cykle i regnvejr. Varmedisen næsten løfter én fremad.

Nordsjælland lever også med det dilemma, at København er for tæt på. Derfor er det relevant at spørge, hvor grænsen for landsdelen går imod syd.

Nærheden til København hører med til forventningen om Nordsjælland. Bundet sammen som de jo er. Hovedstaden, kongens by, med kongens egen vej op til jagtslottet - til Hillerødsholm, der blev til Frederiksborg, fordi konger dengang ingen beskedenhed besad.

Det er naturligvis bekvemt at have metropolen så tæt på, men det er ikke problemløst. Folk vil jo ikke bo i København. Jo, nogle og sikkert flere nu end for et årti siden, men flest bor de helst udenfor og holder så i række for at komme ind til byen eller om på den anden side af den. Det må se sjovt ud fra luften. Ja, det gør det. Jeg har set det. På en vinterklar dag, når flyet fra Billund stille glider ind over byen, ser man de lange fødekæder som floder til storbyen - fra syd, fra vest, og to fra nord. Og tynde bifloder og deltaliggende løb. Nå, man kan jo bare tage toget. Så er det problem næsten løst. For nogle.

Men glædeligt overrasket bliver man, når det ses og duftes, at man også kommer på landet i Nordsjælland. Der er gårde og dyrkede marker, og der er dyr af alle slags. Meget er lystbetonet, men landbrugserhvervet er stærkere og mere dominerende her, end jeg troede. Der er alligevel længere til København end på cykel...!

På cykel oplever man natur og kultur meget tæt. Men også begrænset af den fysiske ydelse. Det er ikke muligt bare at stå af og gå ind og se

på en kunststilling eller gå på restaurant og bede om menukortet. Så må bilen bruges. Og så er afstandene mellem alle de nordsjællandske lækkerier meget korte. Du kan nå hele nordkysten og østkysten med i løbet af en dag. Ikke bare køre, men også se og besøge.

Og selvom der er mange biler og folk overalt, så kan roen findes i skovenes dyb, ved Gurre i aftenlyset, hvor Valdemar helt sikkert rider forbi ude på engen, og jeg sammen med den arme bonde slår korsets tegn eller klasker en myg. Og har historien og de gamle dage så fået helt tag i en ny nordsjællænder, så går turen til Esrum og til Æbeholt, til ruinerne i Asserbo og Søborg og videre til Gilbjergshoved og så ned i Gribskov igen og op på Fruebjerg, og så ligger slottet der.....

Og aftenen efter kan du nå Kronborg, Holger Danske, kasematterne og tage Hamlet under armen som del af et kilo samlede Shakespeareværker og sætte dig på bastionerne og vente på spøgelseset. Og aner du svagt John Gielguds stemme, så er det blot en erindring om spillet i slotsgården for snart 20 år siden en aften, det ikke regnede. Sidst, jeg så spøgelseset, var iøvrigt julenat 1964, da jeg stod vagt på bastionen og trænede til sergent i Den Kongelige Livgarde da kom Hamlets far fulgt af en flæbende svensker, eller også var det omvendt. Jeg så ham og længtes så grueligt efter andesteg og ris-a-la-mande.

Bilen vendes hjemover mod Nordsjællands midte. Hillerød. Det er næppe kulsviernes bål i Gribskov, der får lyset fra bilens lygter til at ligne hvide kegler i den mørke nat. Nej, det er sommer nu, og mosekønnen brygger. Og alfarvej bliver til alfernes vej. Stille glider man gennem de mørke skove og over lyse pladser. Og undres over stilheden her i Danmarks tættest befolkede område. København giver sig til kende som en dæmpet lysbombe på sydhimlen. Jeg parkerer min bil midt i skoven og træder ud på en skovsti. Og sluges af natten.

Hjemme stopper motoren sit spind. Og jeg går ind og lukker døren stille.

Nej, jeg kan ikke modstå fristelsen. Jeg tager cyklen - uden lys (undskyld!) - og kører ud langs søer og moser vest for Gadevang, mod Bendstrup og videre op imod Kagerup. Svanen ligger endnu på æg. Får og geder ligger som store sten stille i natten. Det kvækker fra mosen. Jo, jeg er nu i skovens dybe stille ro. Og jeg ved, at her bor sangerhærene.

Forbi slottet igen. Dets volumen vokser med natten. Inde bagved ligger Hillerød med handel og fornøjelser. Det må vente.

Forventninger til Nordsjælland har jeg. Krav stiller jeg og forventer at få dem igen. Min medspiller har så meget at byde på. Tiltrækningskraften er stor. Det må den være for at udfordre et menneske med andre stærke, smukke egne i Danmark i blodet.

Cyklen har tabt luften. Jeg er nu også mest i stemning til at gå på mine flade fødder. Så det gør jeg.



Frederiksborg slot set fra Indelukket



Piet van Deurs

Født 5. februar 1931.

*Sorø Akademi, Krogerup Højskole,
journalistuddannelse.*

*Programsekretær i TV-Aktuelt 1958,
i Oplysningsafdelingen TV 1960.*

*Programredaktør og souschef i TV-
kulturafdelingen 1964-1973.*

*Talrige tv-serier, tv-portrætter og
-quizzet.*

*Hovedredaktør af »Verden i går -
i dag - i morgen«.*

*Næstformand i Nationalmuseets
Venner.*

*Initiativtager til Hugin & Munin-
klubben.*

Bor i Espergærde.

Tidsrejse i galocher

Til Esrum, Gurre og Helsingør i digterens magiske støvler

Af Piet van Deurs

Esrum Kloster ligger denne efterårsaften gemt et sted ude i tågen - det, der er tilbage af cisterciensermunkenes prægtige kloster, efter at munkene blev jaget på porten og lod kongen bryde det ned, fordi man på den måde symbolsk gjorde op med katolicismen og desuden kunne bruge murstenene til nye kongelige slotte.

Hvor har vi stået udenfor og trykket næsen mod det høje kældervindue for at få et lidt skævt kik ind på en rusten stegerist og fablet os til historien om broder Rus, der led en grum straf hernede. Det hele er sikkert løgn; men hvor har man dog gerne villet låne de berømte Lykkens Galocher, hvormed H.C. Andersen lader en ung kandidat fra Frederiks Hospital i Bredgade flyve tilbage i tiden og opleve dengang, alt var anderledes.

Og det er vel denne magnetiske dragen mod fortiden, der gennem et langt tv-liv har fået én til ustandselig at lede efter disse magiske galocher og i gamle bøger og arkæologisk viden prøvet at trænge ind bag tidens slør, prøvet at lege med tiden og male billeder frem på skærmen og i hver enkelts fantasi. Når det indimellem lykkes, så er vi lidt banalt på vej ned til de historiens rødder, hvor nutid mødes med fortid, og det er ganske spændende. Ellers brugte man jo ikke så meget fantasi og kræfter på at mane det frem.

Hvordan så de i grunden ud, disse munke af den gamle fornemme orden, som tiltrak sig stormændenes yngre sønner, der ikke kunne arve slægtens ejendom - som en Absalon af den alt dominerende Hvide-slægt, der også var tiltrukket af de nye åndelige idealer, der harmonerede så fint med deres egne ridderideal? Hvordan så de ud, disse

hårdføre og samtidig hårdtslående unge mænd, der bøjede sig for et liv viet til Gud?

Nede i Absalons Sorø Klosterkirke gemmer en af dem sig oppe på en af pillerne tæt ved det imponerende kor. En anonym munk, klædt i den reglementerede kutte, som manden med kalkfarverne har set gå levende omkring og derfor kunnet fastholde så kraftfuldt og sikkert og fromt. Det er en mand, der tror på den gode Gud og pænt og lydigt indordner sig under sin ordens strenge bud: Bed og arbejd! Man næsten synes, man kender ham - kan føle ham på vej ned ad munketrappen fra dormitoriet, som de jo med et latinsk udtryk kalder sovesalen, for at gennemføre tidebønnen og søvndrukkent trisse tilbage, op ad trappen i halvmørket.

Sådan har brødrene også gjort det i Esrum, inden det meste blev brudt ned og forsvandt.

Men fantasien leger endnu ubesværet med de munke, der fornøjet, frækt og murstensrøde kikker én i møde oppe i ly af korets tagskæg på den smukke Tikøb Kirke heroppe i Nordsjælland. De er formet i ler og kan godt have munkene i Esrum som forbillede, for hvorfor skulle man gribe forbillederne ud af den frie luft?

Pudsigt nok har de brødre (og det i dobbelt forstand) nede i den gamle teglstenskirke Altenkirche på øen Rygen nede i Østersøen, nu tysk og meget gammel, som navnet siger, men oprindeligt erobret af Valdemar den Store og netop Absalon, da de i 1169 drog på et af de mange missionstogter ned syd for grænsen.

De startedes officielt for gudhengivent at redde stakkels slaver fra hedenskabet, men dybest set for at straffe dem for sørøveri langs de danske østersøkyster og rejse moralen blandt kongens mænd. Det gør jo en vellykket erobring, når det har knaget lidt i fugerne, og herren har jo også haft brug for lidt attraktive skatter til bispedømmet. Det ikke bare her og nu i form af erobrede skatte, men mere vigtigt på længere sigt med faste skatter til bispestolen, Absalons i Roskilde. Nok derfor også en så behjertet indsats af biskop Absalon, ganske vist en kirkens mand, men så sandelig også en, der med våben i hånd forstår at sætte sig i respekt hos almuen, hjemme og ude og hernede, hvor skatten under navnet Bischoffsroggen (biskopsruggen) igennem århundreder plager bønderne syd for Østersøen, stadig svares til Roskilde bispestol og først afskaffes længe, længe efter, at cistercienserne har forladt både Sorø og Esrum, hvis store tilliggender af den reformerte konge



Esrum Kloster

udlægges til hestehave for de fuldblods frederiksborgere, som igen i al deres forfinelse og raceforædling bliver en fornem og kongelig gave til fremmede potentater på besøg i kongeriget.

Man fornemmer endnu kongens vilde ridt i Gurre - lader være med at låse porten i den gamle gård nær slottet, for det nytter jo ikke, som en moden kvinde betroede mig det for ikke så mange år siden. Hun var københavner, men havde bosat sig heroppe, og mystiske lyde i natten kan jo sætte fantasien i svingninger her på Sjølund's fagre sletter....

Selv stak jeg igen i Lykkens Kalosker og prøvede med fakkelt i hånd oppe fra muren, der står endnu, at fortælle om den skæbnesvangre efterårsaften, den 24. oktober 1375, da en delegation af tyske forretningsfolk bankede på porten for på firmaets vegne at skrue renten en tak op efter hos den noget usikre skyldner: Kongen; men blev mødt af rigets førende mænd, der med blusel måtte meddele anpartshaverne, at fordringerne ikke umiddelbart kunne indfries på grund af svær sygdom, men at der selvfølgelig ville komme en fornuftig orden, når han blev rask igen - og han så i virkeligheden lå død inde bag slottets mure. Tyskerne måtte rejse hjem til deres hanseatiske bagmænd med meget uld i munden og er vel blevet straffet og sat fra bestillingen, da sandheden går op for deres opdragsgivere.

Manden er selvfølgelig den Valdemar Atterdag, der føler sig så bundet til det naturskønne sted heroppe i Nordsjælland, at han flot og lidt uigennemtænkt skal have slynget ud: »Lad blot Gud beholde Himmerig, blot jeg må beholde mit Gurre«. Har altid haft lidt svært ved at huske årstal, og de er jo osse oftest ret ligegyldige for fortællingens gang, men slog det op til 1375, hvis De gerne vil vide det - og for at berolige min gamle historielærer oppe i hans himmel, der helt givet må være tapetseret med disse temmelig ligegyldige årstal.

Underligt at stå heroppe på Gurre's mure i nattemørket med en fakkelt i hånden og fortælle om datteren Margrete, der skyndsomt tager Oslo-båden ned for at foreslå de ansvarlige en alternativ løsning til dette at få en tyskfødt konge, nemlig hendes nevø nede fra Pommern. En sådan løsning falder næsten naturligt i god jord: Margretes søn oppe fra Akershus, der helt uventet bliver tronfølger og konge af Danmark under døbenavnet Oluf. Han er svær at huske i kongerækken. Han dør ung i 1387ovre på Falsterbo i det jo dengang danske Skåne og efterføl-

ges af en anden dernedefra: Erik, der skal regere over tre riger i Kalmar-unionen, men hvor det som bekendt går ad Pommern til, og det er vel derfra, det mærkelige udtryk stammer. Erik af Pommern må kaste rigets tøjler og ender som sørøver, igen nede i bunden af Østersøen, hvor han til sidst havner og dør på sin fædrene borg, altså Pommern, i 1459, for nu at tage årstallet med igen. De virker lidt kolde og gravstensagtige.

Og a propos dette med gravsten, så kommer de alle tre: Margrete, hendes far Valdemar med tilnavnet Atterdag og sønnen Oluf til at blive begravet i cisterciensernes Sorø Klosterkirke.

Valdemars maltrakterede sarkofag (koret faldt ned over den) står der endnu, men uden pryd. Olufs er indmuret i korets østligste mur, mens hans mor, Margrete, lidt groft blev »røvet« af biskoppen af Roskilde, der ville have det betydningsfulde kongelige lig op i sin domkirke, hvor det jo ligger endnu i den prægtige sarkofag over hende, vi har op-højet til Dronning Margrete den Første, skønt der var en i forvejen: Margrethe med det malende tilnavn Sprænghest.

Nu er vi på afveje ned til Sorø, hvor jeg gik mine børnesko og derfor vender tilbage, men hvor historien her jo fører til Gurre.

Det har nok fået en og anden natlig forbigående til lidt nervøst at haste forbi stedet med kong Volmers vilde jagen, for et mærkeligt lys-skær oplyste borgen, da vi lod den bade i kunstigt lys fra en brummen-de generator for at kunne fortælle historien i tv-serien »Spillet om magten«. Historien om den barske konge og hans beslutsomme datter, der ved faderens død hurtigt og taktisk griber tøjlen. Hun får sin søn med den norske konge anbragt på den danske trone og med sig selv som formynder for den nye danske konge, Oluf, der endnu er barn og umyndig.

En klog dame, der med sikker hånd styrer et ellers noget uregerligt land, men får et alvorligt stød, da sønnen dør ganske pludseligtovre i Falsterbo, kun 17 år. Hans hjerte begravnes i Lund, det afsjælede lege-me altså i Sorø, men ligger forinden på lit de parade i Falsterbo Kirke, så alle kan overtale sig om, at kongen virkelig er død..

Alligevel opstår et mystisk rygte nede sydpå i Preussen, hvor en forkvaklet mand drager rundt og påstår, at han er Margretes søn og i breve kræver tronen tilbage. Men han udleveres til Margretes forgodtbefindende og brændes på bålet i Skanør med de forfalskede breve hængt

om halsen og det midt i højsæsonen for de store sildemarkeder, så købmændene kan rejse hjem og fortælle sagens rette sammenhæng, for det må man jo håbe, det er. Et godt timet stykke PR.

Ellers har hun stort set klogt evnet at formumme sig for nyfigen sladder.

Men man kan indirekte få tegnet et billede af hende gennem de kloge breve, hvori hun giver sin adoptivsøn Erik nede fra Pommern gode råd om, hvordan man opfører sig som konge og regerer tre riger, samlet under samme hat. Udnævnelsen af ham som kommende konge sker ved et møde med stormændene lige ovre på den anden side Sundet i Kernen, som man kaldte Kärnan, mens den endnu var en dansk bamse af en borg med et kæmpe borgtårn, hvorfra man har kunnet vogte Sundet sammen med tvillingeborgen i Helsingør, hvor netop Erik af Pommern får indrettet sig, hvor hvor man endnu kan gå ind i hans »kammer« - en del af det nuværende Kronborg - og hvor Erik af Pommern troner oppe på Axeltorvet som Sundtoldens giver, den sundtold, der fyldte kongernes pengekiste op til engang i forrige århundrede og med sin handel og de mange fremmede skibe også forgyldte sundtoldbyen Helsingør ... i hvis fjerne udkant altså Gurre stadig ligger som en smuk ruin, men som kun svagt afspejler fordums storhed og nu helt uden det vand, der omgav den.

På Espergærdes lille herregård af et museum, Flynderupgård, er der en fin lille særudstilling af de sparsomme fund fra Gurre, hvor den kæmpe nøgle til borgen er det mest iøjnefaldende, men hvor man også kan læse arkæologernes og historikernes tolkning af det, der engang var så fast en borg, indtil man også begyndte at bryde sten af den, så der i dag kun er de romantiske rester af en ruin tilbage.

Og her kunne jeg godt ønske mig af låne Lykkens Galocher, så man kunne besøge Gurre, som det var engang - en prægtig borg, omgivet af vand, som man endnu kan se det på et smukt gammelt maleri fra forrige århundrede. Det er et dejligt sted og rummer en god portion af vores historie, og her i en tid med sans for at lade åerne komme tilbage i deres bugtede løb ... tænk, hvis man her kunne genskabe landskabet, lade vandet stige, genskabe den store sø, så der for alvor blev brug for Lykkens *galocher*.

Og det kan jo lade sig gøre at mobilisere de gode kræfter - som dengang, man havde besluttet at asfaltere ind på stejlepladserne langs



Gurre slotsruin

Strandvejen for at skaffe parkeringspladser, men fornuftigvis og demokratisk lod sig bøje af en massiv protest fra borgerne. Det var spændende at være med til og styrkede hos mange bevidstheden om, at det nytter at råbe politikerne op.

Det var også flot, da man jævnedede en stor del af værftsgrunden og dermed åbnede for det flotte kik over til Kronborg. Man må varmt og inderligt håbe, at denne nænsomme fornemmelse for byens ubetinget flotteste vartegn bevares af de bestemmende.

Samtidig må man med flovhed notere, at Helsingør tidligere indimellem totalt har manglet fornemmelse for, hvad det er værd at bevare. I flæng nævnt Hollandske Mølle, der stod til ikke så forfærdelig mange år siden, Ligbærerlaugets ligvognshus overfor den katolske kirke, banken i Stengade, der for mange år siden blev brudt ind som en forkromet russisk fortand i en ellers smuk række af gamle huse, fordi Helsingør gerne skulle være med på det moderne, Accisehuset ved Svingelpport og Helsingør Teater, der måtte vige for en biograf i beton, og hvis redning var, at man gerne ville have denne perle ovre i Den Gamle By.

Men heldigvis knejser »Helsingørs Jomfru« højt og stolt som spir og sømærke på Sankt Olai, der ganske vist i en storm i forrige århundrede mistede tårnet og fik et mere prunkløst spir, men til gengæld i »vores tid« er ophøjet til domkirke - noget, man vel egentlig aldrig havde drømt om.

Her kom jeg for mange år siden for alvor til at stikke i Lykkens Galocher i forsøget på at skrue tiden tilbage til mørk middelalder (eller var det renæssance? Epoker og stilarter spiller jo i denne forbindelse ikke den store rolle). Jeg havde tilbage i fjernsynets barndom fået den idé at genskabe en gudstjeneste fra Helsingørs florissante, altså blomstrende dage, dengang den store kirke udsmykkedes flot og prangende af rige borgerfolk, der nød godt og rigeligt af sundtoldsbyens rigdom.

Det var lige ved at gå alvorlig galt for os, fordi vi havde udstyret en ung kvindelig statist med en pude på maven, så hun kunne agere frugtsommelig som en af de piger fra dengang, der fik deres navn noteret på en sortsten, indmuret i kirkens sydvæg. Hun var klædt ud og næppe genkendelig, men faderen blev vred, og vi fik i stedet en ung kvindelig kollega til at spille denne »Helsingørs jomfru«.

Og en af kirkens præster, pastor Kruuse, blev udstyret med lyserød

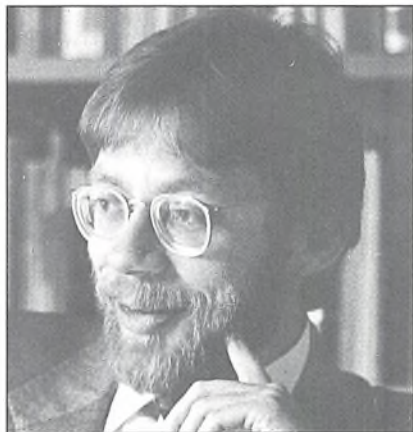
præstekrave, fordi en hvid ville »kridte ud« dengang, tv-verdenen endnu var ung, og de tekniske problemer ikke overvundet i datidens meget sensible kameraer.

Mærkeligt var skuet - som at træde ind i en længst forgangen verden, da adstadige borgere kom skridende op gennem kirken.

Endnu en statist, skræddermester Diamant, der elskede at stille op som statist, skulle agere en haltende klokker, sikkert inspireret af Klokkeren fra Notre Dame; men det gik ikke så godt, for han haltede skiftevis på venstre og højre ben til den travle fotografers irritation, der stoppedes ved, at han puttede en lille sten i skræderens venstre sko, og så kom den stakkels mand for alvor til at halte ... nede fra Strandgade op ad den lille smøge Færgestræde, hvor et rødt »Al indkørsel forbudt«-skilt unægtelig brød stemningen, så regissøren måtte klare problemet ved at hænge en sæk over det.

I dag ville det ikke være noget problem. Grafikeren kan *mir nix dir nix* fjerne ubehagelige nymodens forstyrrende elementer. Han er i besiddelse af de moderne Lykkens Galocher og kan med sin »mus« og avancerede computer genskabe det gamle Helsingør - som da han ud fra et enkelt vikingskib nede fra Roskilde genskabte en hel flåde, så man for første gang i 1000 år kunne fornemme Svend Tveskægs erobringstogt til England med en kæmpe flåde.

Moderne computer-teknik som afløser for H.C. Andersens berømte galocher ... vi fik dem altså til sidst, disse magiske støvler; men det var digteren, der lod os prøve dem første gang!



Poul Henning Bartholin

født 25. januar 1954 i Gentofte.

Opvokset på Langeland.

*Student fra Svendborg Gymnasium
1974.*

Cand.teol. fra Århus Universitet 1985.

Sognepræst ved Frederiksborg

Slotskirke fra 1986.

Timelærer ved Blaagaards

Statsseminarium 1995-1997.

Provst for Hillerød Provsti fra 1998.

Bor i Hillerød.

Levende angstsamfund

Det mentale landskab skubber ikke folkekirken ud

Af Poul Henning Bartholin

Nordsjælland er mit landskab. Hvad enten jeg løber, cykler, går eller kører i landskabet, finder min krop og mit sind hvile og ro i det.

Her er de store bakkede vidder, der åbner sig for én, f.eks. når man kører fra Hillerød gennem Gribskov via Kagerup nordpå forbi Helsingør til Vejby eller Tisvilde, eller man kører den anden vej, hvor landskabet synes at åbne sig mod Pibe Mølle, engene ved Alsønderup ud mod Arresø i vest og mod syd Gribskov som en tryk favn.

Ad snoede veje, hvor man kan gemme sig i landskabet, som f.eks. vejen fra Hillerød til Nivå over Karlebo og Vejenbrød, eller vejen fra Lyngby til Ganløse, føres man frem til et sted, hvor landskabet pludselig åbner sig med Bastrup sø og Mølleåens øvre løb, og i tankerne er man pludselig i Rådvad og videre ude ved Strandmøllen ved Øresund.

Nordsjælland har et lys, der er særligt på grund af vandet omkring Roskilde Fjord mod vest, Kattegat mod nord og Øresund mod øst. Særlige oplevelser er det at gå på stranden ved St. Havelse og at se over mod Jægerspris og Hornsherred, køre op til Halsnæs og opleve lyset mellem Arresø og fjorden og mellem fjorden og Kattegat. Eller prøv at stå ved Øresund og se lyset komme fra øst, hvor jeg kommer til at tænke på et par salmestrofer: »Nu lyset møder mørket på Øresund«, som Johannes Johansen skriver, og Jakob Knudsens »Lysvæld bag ved lysvæld i himlen ind«.

Nordsjælland er blevet mit landskab, og man bliver i dette smukke landskab ustandselig mindet om kirken på en anden måde end i min barndoms idylliske, bakkede langelandske morænelandskab. Der ligger kirkerne på runde banker (bakker), ofte midt i vejen, som snor sig

udenom kirke og kirkegård. I Nordsjælland ligger kirkerne placeret anderledes. De føjer sig smukt ind i helheden, man kan næsten overse dem, de falder i ét med landskabet modsat mange vestjyske kirker, men de minder på samme måde som dem om vilkårene for at leve i landskabet. De syd- og vestjyske kirker står ofte forblæste og stoute uden tårn eller tagrytter og fortæller, at her er (var) klimaet og sindets vilkår vanskelige. De nordsjællandske fortæller, at her har der i mange henseender været mere medvind. Synlige og fængende er flere af dem på afstand: Sct. Olai i Helsingør, Vejby, Valby, Frederiksborg Slotskirke og Kregme, der troner stolt mellem fjorden og Arresø. Andre skjuler sig i bakkerne som Tibirke, eller ligger malerisk ved søen som Ll. Lyngby. Andre igen skjuler sig i de mange nye byer eller bydele som f.eks. Udlejre Kirke i Ølstykke.

Vest i landskabet er der en overvægt af romanske eller senere byggede kirker, mod øst er adskillige kirker fra slutningen af sidste eller fra dette århundrede. Det fortæller sin historie om, hvordan befolkningsfordelingen har ændret sig.

Efterhånden som man lærer de mange kirker at kende og bliver fortrolig med dem, går det op for én, hvilken åndelig og kulturel rigdom, de repræsenterer. Her har Isefjordsmaleren og folk fra hans værksted fået lov til at udfolde sig med kalkmalerier på mange kirkers vægge. Her har betydelige og ubetydelige billedkunstnere fået lov til at pryde kirkerne med deres billeder og træskærerarbejder. Enestående sølvaltartavler pryder Frederiksborg og Kronborg slotskirker. Forlængst afdøde og glemte arkitekter har skænket os 8-900 år gamle bygninger af høj kvalitet, og nutidige arkitekter som von Spreckelsen (Vangede og Stavnsholt kirker) og Utzon (Bagsværd Kirke) har givet os fantastiske bygninger, der repræsenterer dette århundredes danske kreativitet på fornemste vis.

Som smukke og unikke bygninger står de i landskabet, og vi kan ikke forestille os, at de ikke var der. Men hvad er de i grunden? Hvad betyder de for os i dag? Er de først og fremmest æstetiske oplevelser, minder de os om en svunden tid, eller betyder de noget i dag for ret mange? Lever de?

At kirkerne har levet og haft deres betydning, kan der ikke herske tvivl om. Det kan man se og aflæse på mange forskellige forhold. De er på godt og ondt også dele af et historisk landskab. De fortæller om



Ll. Lyngby Kirke

Middelalderens formåen og rigdom, om klostrenes bevægede historie (Sct. Mariæ, Helsingør) og ikke mindre det kloster og den klosterkirke, jeg drømmer om, når jeg går i det smukke Esum. Havde den fantastiske og store kirke, som må have ligget dér, dog blot stået der i dag!

Og der er kirker, der fortæller om borgerskabets rigdom (Sct. Olai), om gamle købstæder (Sct. Michaelis i Slangerup) og kongernes rigdom og ekstravagance (Kronborg og Frederiksborg).

Kirkerne fortæller os også om personer, dem der ville sætte sig selv et minde med en sten eller et epitafium eller en kirke (Chr.IV), eller med deres optagethed af den kristne forkyndelse og liv satte sig varige spor: Sct. Vilhelm, der flyttede klosteret fra Eskildsø til Æbelholt, Poul Helgesen fra Karmelitterklosteret i Helsingør, der af ukendte grunde fik sin vigtige krønike gemt eller glemt i Skibby Kirke, Hans Christensen Sthen, der skrev nogle af sine uforlignelige salmer, mens han var præst i Sct. Olai, Morten Pontoppidan, der satte sine spor med sit sognekirkelige syn, mens han var præst i Stenløse, Peder Hersleb, de fattiges velgører, den senere berømte biskop, der sad få år som præst ved Frederiksborg Slotskirke, hvor senere C. Hostrup stilfærdigt tog over.

I det kirkehistoriske landskab betyder folket mest. De er i slægtled efter slægtled kommet til kirkerne:

*Der sukked vor far med glødende barm,
når klokken den rørte sin stemme;
der fældte vor mor en tåre varm,
som ej hendes sønner skal glemme.*

*Der hented de bod for de tungeste savn
og styrke til vandringens møje;
der fanged de freden i Jesu navn,
da mødig de lukked sit øje.*

A.Reitan
(Den Danske Salmebog nr. 284).

Den pietistiske vækkelse greb mange mennesker i 1700-tallet, men de måtte kæmpe en kamp mod den begyndende rationalisme. 1900-tallets vækkelser gik heller ikke sporløst hen over Nordsjælland. Både

Indre Mission, Luthersk Mission og den grundtvigske vækkelse vandt fodfæste.

De betød ikke kun noget på det kirkelige område. De satte sig spor i en folkelig vækkelse, højskoler, frimenigheder og valgmenigheder grundlagdes og dannedes. Grundtvigs Højskole Frederiksborg blev grundlagt som »et fyr« på den bare mark få år efter Hostrups død og vel direkte inspireret af hans virke på egnen. I tilknytning til højskolen dannedes senere en frimenighed, der i dag er omdannet til valgmenighed.

Luthersk Missions højskole grundlagdes i Hillerød i 1923 på grundlag af en stærk inspiration fra Søren Kierkegaards opbyggelige forfatterskab og hans kompromisløse opgør med sin samtids mangel på autentisk tro og inderlighed (kirkekampen 1854-55) og en stor inspiration af den svenske prædikant og missionær Carl Olof Rosenius.

Disse folkelige og kirkelige vækkelser satte sig spor, og endnu i dag er de livskraftige og alt andet end museale. Den største del af folket har det sidste par hundrede år ikke været en del af disse vækkelsesbevægelser, hvilket ikke betyder, at de har stået uden for kirken.

Kirkeordningernes skiften gennem tiderne taler også sit tydelige sprog i det historiske landskab.

Den romersk-katolske kirke dominerede selvfølgelig og entydigt indtil reformationen i 1536. Den danske kirke blev en landskirke eller en regionalkirke med kongen som kirkens øverste instans. Kirkestrukturen ændredes, og det kirkelige hierarki udformedes især i enevældens tid.

En afgørende ændring skete som bekendt i år for 150 siden med grundloven, der skabte Den Danske Folkekirke. Det er en kirkeordning, der er blevet mere og mere demokratisk styret ikke mindst takket være menighedsrådslovene fra 1920'erne.

Baggrunden for grundloven og folkekirken er i nogen udstrækning de netop nævnte folkelige og gudelige rørelser. Mange grupper ønskede frihed, ikke kun borgerne, der ønskede adgang til kongens og adelens privilegier og politisk indflydelse, men de samme borgere ønskede en religiøs frihed. Man kan således med nogen ret hævde, at frihedsrørelsen, der fredeligt førte til en ny konstitution og en nye kirkeordning, også ligger bag Frederiksborg Amts Avis' grundlæggelse i 1874. Det var venneparret C. Berg og C. Hostrup, der i det nordsjæl-

landske område var førende inden for den grundtvigske bevægelse og dens politiske parallel i venstrepartiet.

Det folkekirkelige landskab er i det 20. årh. præget af vækkelsernes konsekvenser og den udformning, de fik i de kirkelige retninger. Nye retninger kom til som f.eks. tidehvervskredsen, der især var en præstekreds, og andre mere midtsøgende grupperinger. Men efterhånden er det de færreste præster og menighedsrådsmedlemmer, som kan identificere sig med de kirkelige retninger på samme måde som for 40-50 år siden. Forskelle og nuancer er der, men noget anderledes end tidligere, og de er vanskeligt definerbare.

Det lokale kirkelige demokrati er blevet styrket ved ændringer af menighedsrådsloven flere gange og ved en styrkelse af provstiuvalgene. Ofte og oftere foreslås oprettelse af stiftsråd, fordi der er brug for kirkens stemme i debatten. Det kan undre, at man ikke hellere ser det lokale led, menighedsrådene, styrket med flere kompetenceområder.

Debatten om kirkens stemme og kirkens stillingtagen til aktuelle etiske, kulturelle og politiske spørgsmål skal ses i sammenhæng med, at det mentale eller åndelige landskab har undergået store ændringer i løbet af det 20. årh. Der er altså relevant at spørge, om kirkerne lever, eller rettere: Er de ramme om en forkyndelse og dermed en livsforståelse, som er nutidig og levende, eller er de ved at blive »arbejdende« museer?

Som regel bringes dette emne på bane under overskriften sekularisering, hvilket vil sige verdsliggørelse, og emnet giver ofte anledning store beklagelser, dybe panderynker og medieomtale om »tomme« kirker, manglende interesse for kirken, vigende dåbstal, faldende medlemstal, osv.

Det er meget forkert at påstå, at den danske folkekirke er et »arbejdende« museum. Derimod er det relevant og helt nødvendigt at pege på, at kirkens budskab på den ene side er urokkeligt og uafhængigt af tid og sted, og at forkynderne på den anden side må tage hensyn til det mentale landskab, som tilhørerne udgør.

Det ligger ud over denne artikels rammer og emne at gøre rede for de mange sekulariseringsteorier, som teologer, filosoffer, sociologer og psykologer har beskæftiget sig med det sidste par hundrede år. Men



Sct. Michaelis Kirke, Slangerup

jeg vil gerne gøre opmærksom på en mentalitets-historisk beskrivelse af det 20. årh., som historikeren Henrik Jensen har fremlagt i sin bog »Ofrets århundrede« (1998). Heri beskriver han, hvorledes mennesket er blevet victimiseret (gjort til offer) i dette århundrede, og hvorledes det dermed er blevet gjort/har gjort sig ansvarsfri.

I en gribende afdækning af mentaliteten hos flere personer, der var direkte involveret i 1. Verdenskrig, f.eks. den engelske udenrigsminister Edward Grey, historikeren R.H. Tawney og forfatteren Carl Zuckmayer (»Kaptajnen fra Köpenick«), skildrer Henrik Jensen, hvorledes udbruddet af 1. Verdenskrig bogstaveligt og mentalt gjorde mennesket til offer. Han skildrer den opstemte begejstring på begge sider, da krigserklæringerne kom i juli-august 1914, og mobiliseringerne begyndte. Han fremdrager øjenvidneskildringer af den uendelige venten i skyttegravene i Flandern og Frankrig, den for os at se vanvittige måde at angribe på, hvor der eksempelvis på førstedagen i slaget ved Somme i 1916 døde ikke mindre end 70.000 mennesker. Den katastrofe, som 1. Verdenskrig var, fik en række af alvorlige konsekvenser for den enkelte og for Europas og århundredets historie.

Henrik Jensen ser katastrofen som det helt afgørende brud, hvor troen på fremskridtet og troen på Gud, der gik hånd i hånd, opløstes. Som katastrofe betragtet varede 1. Verdenskrig ikke til 1918, men til 1945.

Vores vesterlandske mentalitet er stærkt påvirket af denne katastrofe. Vi lider af katastrofeangst. Men hvad er vi ængstelige for? Et første svar er, at vi lever i et »risikosamfund«, som den tyske sociolog Ulrich Beck kalder det. Ethvert samfund frygter de farer, der kan udslette det, men alle samfund har et håb om overlevelse, i det mindste en erfaring om og en tro på, at civilisationer i historiens løb afløser hinanden. Således forholder det sig ikke i risikosamfundet. Eksperterne fortæller os hele tiden, hvad der er risikoen eller faren ved et eller andet. Vi lever i frygt for, at skrækscenariet bliver virkelighed, og at det vil blive historiens afslutning. Risiciene er fjerne og u håndgribelige, og derved skaber de angst (angst for intet). Anderledes formuleret føler vi os som ofre for dunkle kræfter, som vi ingen indflydelse har på, f.eks. forurenings- eller atomkatastrofer.

Selve samfundsformationen (velfærdssamfundet) opløser fællesskaber, og samfundet kommer til at bestå af individer. Individet overlades

til sig selv, det må uafhængigt af andre instanser tage stilling til sit eget liv, netop fordi fællesskaberne er opløst. Individet skal hele tiden vælge. Vælger man rigtigt, er succesen hjemme. Vælger man forkert, bliver man offer.

I andre samfundsformationer har man et grundlag at vælge ud fra, bl.a. de overleverede normer og traditioner. Således er det ikke længe i vesterlandet ifl. Henrik Jensen. I et længere historisk perspektiv påviser han, hvorledes samfundsformationer enten gennemstrømmes af bølger af orden (nomos), hvor der er en klar overensstemmelse mellem samfundets grundværdier og de normer og mål, som samfundets borgere styrer hen imod i deres individuelle og fælles liv, eller af uorden (anomi), der er kendetegnet ved det modsatte, altså en uoverensstemmelse mellem samfundets grundværdier og borgernes og institutionernes normer og mål. Det 20. årh. blev af katastrofen 1914-1945 kastet ud i en anomie, og det er ligeledes angstskabende og individualiserende.

Som følge af, at normer og traditioner ikke videregives i samme omfang som tidligere, bortroderes menneskets forankring i Gud og i en gudstro. Mennesket kastes ud i en ensomhed, hvor mennesket både bliver sit eget mål og middel.

På et helt andet plan fremhæver Henrik Jensen victimiseringen af mennesket. Medierne er fulde af historier om enkeltindivider, der er kommet i klemme eller føler sig i klemme i systemet. De fremvises i *talkshows* og såkaldte debatprogrammer. Det kan f.eks. være den stakels student, der efter at have været luddoven i gymnasiet tager en dårlig studentereksamen, som ikke giver adgang til ønskestudiet. En sådan student har typisk været offer for »dårlige« lærere i gymnasiet, eller det er undervisningsministeren, der gør ungdommen til »ofre« ved ikke at have sørget for tilstrækkeligt med studiepladser, osv.

Dette mentale landskab er også mit, men i modsætning til Henrik Jensen og andre, kan jeg ikke tilslutte mig den udbredte opfattelse af altings forfald. Det skitserede mentale landskab skubber ikke folkekirken og dens forkyndelse ud på et sidespor.

Se engang ud i det fysiske og historiske landskab, som jeg har nævnt tidligere. Der ligger kirkebygningerne, der er stadig spor af traditionen, og den er ikke død, den kan tages op, og det bliver den hver eneste

dag. Forkyndelsens indhold formuleres urokket i sin substans, men formen må skifte fra tid til anden, den må tage hensyn til både det fysiske, det historiske og det mentale landskab.

Dette er mit nordsjællandske landskab, og det er næppe mit alene.



Nordsjællandsk høstbillede



Hans Esmark

Født 26. februar 1943.

Optaget i kirken i 1963.

*Filologiske og teologiske studier
i Tyskland.*

Præsteviet i 1977.

*Andenpræst i menighederne i
Birkerød, Hillerød og Hørsholm
1977-1979.*

Sognepræst i Hillerød siden 1979.

*Medlem af Det Biskoppelige Råd
1979-1982.*

*Divisionskapellan i HKD
(spejderne) fra 1979.*

Bor i Hillerød.

Dele med hinanden

Ikke længere forbudt at være katolsk kristen

Af Hans Esmark

Vi fejrer i år, at vi har haft Grundloven i 150 år. Ikke mindst for katolikkerne er årstallet markant, for nu fik katolikkerne tilladelse til at dyrke Gud, sådan som stort set alle danskere havde gjort det, siden Sankt Ansgar i året 826 havde bragt kristendommen til Danmark. Det var nu ikke længere forbudt at være katolsk kristen i Danmark.

Forbudet havde været gældende i hele landet undtagen Fredericia, hvor der i den tid boede mange lejesoldater fra det katolske udland. Undtaget var også det franske gesandtskabs kirke i Bredgade i København, som havde lov til at betjene herboende katolske diplomater. Men herudover blev forbudet håndhævet ganske strengt.

Et blik ud over Nordsjælland fortæller om det kristne Danmark fra Sankt Ansgar og frem til reformationen i 1536. De fleste smukke gamle kirker var katolske indtil reformationen og har i hvert fald kunstnerisk interesse hos mange moderne mennesker. Mange klosterruiner og helligkilder finder også stadig større interesse. Det er, som om der er en søgning tilbage til rødderne både af historisk og vist også religiøs interesse. Katolikkerne kan blot glæde sig over den smukke vedligeholdelse af de gamle klenodier.

I nutidens katolske Nordsjælland er der blevet noget længere imellem de katolske mursten. Dels er ingen af dem jo gamle, dels er bygningerne rejst på et svagt økonomisk grundlag.

Katolikkerne måtte jo bogstaveligt talt begynde helt forfra, og selv om det katolske udland har hjulpet godt til, er kirker og kapeller blevet af en mere beskedne art.

Men, hånden på hjertet, det er måske slet ikke så ringe endda. Der har ikke været afhængighed af staten, da denne ikke har ydet os nogen form for økonomisk hjælp. Katolikerne måtte gribe dybt i egne lommer og har derved nok følt et godt tilhørsforhold til deres sognekirke. Den var deres egen.

I dag er der således fire katolske menigheder med tilsvarende fire sognekirker: Hørsholm, Helsingør, Birkerød og Hillerød, sognene nævnt i aldersorden. Herudover er der seks søsterkommuniteter (klostre): Benediktinerinder i Høsterkøb, Søstrene af Det Dyrebare Blod i Bistrup ved Birkerød, Sankt Vincent Søstrene i Helsingør, Sankt Vincent Søstrene i Hillerød, Sankt Joseph Søstrene i Hørsholm og siden maj 1999 også Karmeliterinderne i Hammersholt ved Hillerød.

Fra omkring år 1800 har der været holdt periodiske katolske gudstjenester i Helsingør, først hos den spanske konsul og senere i den tidligere Schimmelmansske Våbenfabrik. Regelmæssige gudstjenester begyndte fra 1890 i et privathjem. Fra 1894 blev gudstjenesterne holdt i et kapel i Sudergade 8, fra 1904 i et kapel på Marienlyst Allé 17 og fra 1907 i Sankt Marie Kapel i Nygade 8. Det afløstes af den nuværende kirke, bygget i nygotisk stil i 1930.

De ældre borgere i Helsingør vil huske Sankt Vincent Søstrenes mange aktiviteter. I 1904 kom de første fire til Danmark fra Frankrig, og efterhånden voksede gruppen til 11, men nu af hele fem nationaliteter. Kendetegnet var de blå dragter med de store hvide »hatte«. Dragterne var nemlig en kopi af bondepigerne fra Bourgogne. Dragterne er i dag afløst af en mere praktisk hovedbeklædning - til søstrenes egen store glæde. Det var et stort arbejde at vaske, stive og folde de store »hatte«.

Men, udover at se spændende ud, så arbejdede søstrene også for byen.

Allerede i 1907 oprettede Sankt Vincent Søstrene en kostskole og en poliklinik med øjensygdomme som speciale. Her kom byens børn også, når de havde brug for en forbindelse, rensning af et sår o.l. Og mange mindes sikker Søster Louises bolchedåse, som af og til kunne være grund nok til, at børnene søgte om hjælp ved en lille hudafskrabning eller rift.

Det skal også nævnes, at Sankt Vincent Søstrene var de første hjemmesygeplejersker i Helsingør. Og i 40'erne oprettede søstrene et pleje-

hjem med 26 kvindelige beboere. Også det eksisterede i mange år.

I 1967 oprettede søstrene Mariahjemmets Børnehaven bag ved kirken. Her har søstrene nu også trukket sig ud, men børnehaven består i dag som en selvejende institution.

Alt dette er datid. I dag er der blot to søstre tilbage, men begge er aktive med caritativt arbejde både for sognet og byen.

I 1899 blev der holdt katolsk gudstjeneste i Hørsholm for første gang. Menigheden fejrer således i år sin 100 års fødselsdag.

Fra 1912 blev der læst messe regelmæssigt for menigheden, i begyndelsen meget primitivt i en privatbolig, herefter i ejendommen »Gottin« på Udenomsvej og siden 1918 på Marievej, hvor der nu er bygget et tidssvarende kirkecenter, hvor Sankt Hans Menighed har til huse.

Indenfor sognets grænser, nemlig i Mikkeltved ved Kokkedal, ligger Sankt Joseph Søstrenes retriætehus. Her bor normalt 20 ældre søstre, som alle engang var superaktive i hospitaler, plejehjem, børnehaver o.l. rundt omkring i Danmark. Nordsjællænderne kender nok bedst det nedlagte Sankt Joseph Hospital i Griffenfeldsgade i København. Kommuner og amter har i dag godt styr på sundhedssektoren samtidig med, at de mange søstre er blevet ældre. Men mange har i deres unge år forladt deres fædreland og er flyttet til Danmark for at yde en social indsats i en sektor, som endnu ikke fungerede optimalt. Mange sygeplejersker på vore hospitaler mindes endnu deres læretid i fødselsteknik på Sankt Joseph Hospital med glæde.

I Hillerød er der blevet holdt katolske gudstjenester siden 1934, i begyndelsen i Hotel Leidersdorff i Slangstrupsgade, men i 1942 rykkede man ind i en villa på Godthåbsvej 2, hvor der indrettedes et kapel til 30 personer. I 1967 overtog menigheden en gammel udstillingsbarak, som blev opstillet på nabogrunden, Godthåbsvej 4, og den fungerede som katolsk kirke indtil 1973, da den midlertidige tilladelse fra kommunen udløb. I mellemtiden havde bl.a. Dronning Fabiola fra Belgien været til søndagsmesse i »kirken«.

Hillerød Kommune lånte herefter katolikkerne plads til søndagsmesserne i begravelseskapellet i Østergade. Det er siden blevet smukt ombygget til Hillerød Kirke. Menigheden var meget taknemmelig, for der var plads til de ca. 40 mennesker, som kom hver søndag. Men søndag morgen var altid ekstra travl, idet såvel alter, alterkalk og lysesta-

ger som messeklæder til præst og messedrenge skulle bringes til Østergade i god tid. Og efter messen skulle altret fjernes igen sammen med alt det andet. Katolske gudstjenester har jo altid et fritstående alterbord, hvor præsten og messedrengene står på den ene side, mens menigheden er samlet på den anden.

Hverdagsgudstjenesterne blev stadig holdt i villaen på Godthåbsvej. I 1982 erhvervede menigheden sit nuværende sted, nemlig huset i Møllestræde, den 150 år gamle dårekiste. Man kunne endnu ved vinduerne se sporene efter tremmerne, som skulle hindre flugtforsøg fra de syges side. Huset havde i årenes løb oplevet mange forskellige mennesker og formål. Ved overtagelsen var det endnu beboet af hals-, næse- og ørelæger, og stedet var kendt af mange patienter.

Efter ombygning i flere tempi, grundet de før omtalte manglende pengemidler, blev det nuværende kirkecenter festligt indviet af biskop Hans L. Martensen den 2. marts 1986. Og ved receptionen bagefter blev menigheden gratuleret af bl.a. biskop Johannes Johansen fra Helsingør Stift.

Siden efteråret 1981 har Sankt Vincent Søstrene også haft et komunitet (kloster) i Hillerød. Der er nu kun én søster tilbage, almindeligt kendt i byen både på sin nonnedragt og sit engagement, også i arbejdet i menigheden.

Det fjerde katolske sogn i Nordsjælland ligger i tilknytning til plejehjemmet Nordvanggård i Birkerød.

De første katolske gudstjenester efter religionsfriheden med Grundloven fandt sted i 1947 i lånte lokaler på Ebberødgård, og efter en flytning til forskellige private hjem lejede menigheden lokaler i Birkerød Club. Men da Søstrene af Det Dyrebare Blod - en orden, som har sit udspring i Tyskland og Østrig - i 1959 overtog Nordvanggård på Bistrup Byvej, fik søndagsmessen sin faste plads i gårdens bibliotek.

Søstrene overtog en faldefærdig firelænget gård, og de første tre søstre brugte alt deres knofedt på at få indrettet nogle værelser, så de var i stand til at åbne et privat hvilehjem. Der kom flere søstre til, og gården begyndte at tage form. I mange år har plejehjemmet kunnet rumme 20 beboere. Siden 1978 har søstrene haft en overenskomst med Københavns Amt. Fem af søstrene har i mange år arbejdet på plejehjemmet, mens tre andre søstre fra 1969 til 1993 har ledet en børnehave med 60



Nordvanggård

børn. De øvrige seks søstre har arbejdet socialt, caritativt og pastoralt, altså som medarbejdere i sognearbejdet og det almindeligt udadvendte sociale kirkelige arbejde.

I 1962 kunne menigheden indvie en smuk kirke i den ene af gårdens ladebygninger. Præstens omklædningsværelse blev indrettet i den tidligere svinesti og en stor menighedssal i den gamle kostald. Siden den tid har Nordvanggård været et velfungerende kirkecenter med plejehjem på den ene side og børnehave på den anden side.

I sognets område ligger også byen Høsterkøb, hvor der udover det katolske kursuscenter Magleås også ligger Vor Frue Kloster på Åsebakken. Oprindeligt kommer de 14 nonner fra København, fra det tidligere kloster på Jagtvej, det nuværende katolske Niels Stensens Gymnasium. Forhistorien er, at de nybyggede klosterbygninger på Østerbro blev indviet af de første syv søstres ankomst fra Innsbruck i 1914. I 20'erne var gruppen vokset til 21 søstre fordelt på syv nationaliteter. Af forskellige årsager flyttede klostret til det smukke Nordsjælland i 1942, og dette sted er i dag velkendt af mange, idet klostrets park var ramme om pavemessen, da pave Johannes Poul besøgte Danmark den 6. juni 1989. Messen samlede 12.000 mennesker.

Søstrene ser man ikke så meget til i dagligdagen. Klosteret ser sin hovedopgave i bønne, og søstre bærer en stor del af den bøn, som alle døbte måske ikke magter i deres travle hverdag. Mange kristne kender til denne rigdom, ligesom mange fristes til direkte at bede om søstrenes hjælp i bønne i private anliggender.

Katolikker og mange andre kristne anser sådanne kommuniteter som rene kraftcentre.

I midten af maj i år fik Nordsjælland endnu et sådant kraftcenter, idet tre karmeliterinder fra Sverige flyttede til en ejendom i Hammersholt ved Hillerød.

Ejendommen, som er en gammel trelænget gård, skal nu tilpasses sit nye formål, nemlig at kunne rumme de 15 nonner, som med tiden skal bo her.

»Når man taler om, at kirken er Kristi legeme, så er vi dens hjerte, fordi vi er Gud så nær igennem den stadig bøn til ham« fortalte to af nonnerne ved indflytningen, og de sagde også: »Bønne er vores liv. Det er det, vi skal bruge vores liv til, intet andet. Og så tror vi på, at Gud

hører vore bønner og gør med dem, som Han finder rigtig«.

Iøvrigt fik de tre nonner en smuk modtagelse på dansk jord, da de den 12. maj ankom til Helsingør. Sognepræsten ved den tidligere karmeliterkirke i Helsingør lod kirkens døre åbne, så de tre nonner kunne bydes velkommen til Danmark af den danske katolske kirke i netop Sct. Mariæ Kirkes kor. Det var en meget smuk gestus, som også fortæller lidt om det katolske Nordsjællands forhold til det evangelisk-lutherske Nordsjælland.

Den foregående tekst skal ses i lyset af det gode forhold, der i dag er mellem lutheranere og katolikker. Vi er ikke på nakken af hinanden. Vi søger nok mere at lære af hinanden og supplere hinanden. Vi taler sammen, også om ting vi måske ikke er enige i. Men vi glæder os over de mange centrale ting i vores tro, som vi kristne kan dele med hinanden. Vi har de samme rødder, som strækker sig mod den samme kilde, nemlig Vor Herre Jesus Kristus.



Per Stig Møller

*Født 27. august 1942 på Frederiksberg.
Student fra Frederiksberg Gymnasium.
Mag.art. i sammenlignende litteraturvidenskab.
Ledende senior i Studenterforeningen.
Dr. phil. 1973 på disputatsen »Malte-Bruns litterære kritik og dens plads i transformationsprocessen«.
Medarbejder og kommentator i de berlingske aviser.
Seniorstipendiat ved Københavns Universitet.
Lektor ved Sorbonne.
Kulturredaktør og programchef i Danmarks Radio.
Radiatorrådsformand.
Medlem af Folketinget og Europarådet.
Miljøminister 1990-1993.
Formand for Konservative Gymnasier, FOF, Det Konservative Folkeparti m.fl.
Forfatter af »På sporet af det forsvundne menneske«, »Tro, håb og fællesskab«, »Nat uden daggry«, »Den naturlige orden«, »Magt og afmagt« m.fl.
Bor i Kirkelte.*

Kystvandring i og udenfor tiden

Livet er at leve for og efter en idé

Af Per Stig Møller

På den yderste spids af Nordsjælland slanger Gilbjergstien sig. Her gik i sin tid den unge Søren Kierkegaard og mediterede over, hvad livet i grunden er, og fandt ud af, at det er at leve for og efter en idé.

Så enkelt, så klart kan man tænke med ansigtet vendt mod havet, håret rusket af vinden og panden kølet af den søfriske luft. Stående på højen med ryggen mod land og blikket lige ud under det knivskarpe lys løftes tanker, som man ellers kun fornemmer det ved udsigten over Middelhavet eller på Akropolis, hvis man er så heldig at være nogenlunde alene deroppe.

Større chancer for ensomhed har man på Gilbjerget, og endnu større var disse chancer på Kierkegaards tid; thi i dag betrædes den om dagen og aftenen af talrige vandrere og ikke mindst af folk, der i den grad er ude at lufte hunde, at min far med sin vanlige, ironiske respektløshed omdøbte Gilbjergstien til Lortestien.

På den sti holdt min familie i årevis ferie, og selv skrev jeg adskillige bøger med havet under mit vindue. Især foretrak jeg tiden efter sommersæsonen, hvor Gilleleje fik sit eget liv tilbage, og hvor turene langs stranden og tilbage ad Gilbjergstien netop var så ensomme, som de har været i Kierkegaards dage.

På den modsatte side af Gilleleje sad englænderen Roger Poole og læste Kirkegaard for i 1985 sammen med Henrik Stangerup at udgive »Dansemesteren. Sider af Søren Kierkegaard«. En af de sider, de to udgivere tog med, var just en side fra den 22-årige Søren Kierkegaards »Optegnelser«, hvor han beskriver Gilbjergets betydning for ham.

Herude fornemmede han »de få kære afdøde« komme op af graven til ham og være så nærværende »som de ikke var døde«. Herude fornemmede han både sin egen storhed og lidenhed:

»Når jeg således stod dér ene og forladt, og Havets Magt og Elementernes Kamp erindrede mig om min egen Intethed, og på den anden Side Fuglenes sikre Flugt erindrede mig om Christi Ord: »Ikke en Spurv falder til Jorden uden Eders himmelske Faders Vilje«; da følte jeg på én gang, hvor stor og hvor ringe jeg er; da havde hine to store Magter: Stolthed og Ydmyghed venlig forenet sig«.

Da erkender man sig stillet mellem evigheden og de jordiske vilkår. Evigheden, som er lyset, og de jordiske vilkår, som både ligger udstrakt bag en med de uendelige vidder af jorder og spredte gårde, og som ligger bare en kilometer til højre for en i form af byen Gilleleje med dens fiskere og kutterne, der gik ud om morgenen og kom hjem om aftenen. Og som under krigen skibede jøderne til Sverige, efter at de havde været gemt på kirkeloftet, hvorom Finn Abrahamowitz for få år siden srev sit kirkespil. Hverken naturen eller menneskene er idel idyl.

Mens jeg skrev i sommerhuset oven over vandet, gav kutternes tok-tok signalet om, hvad klokken var. Og senere på aftenen gled lyskeglen fra Nakkehoved Fyr hen over vandet med sin egen rytmik, mens det i tåget vejr brød stilheden med sit lydsignal: »Her er jeg - her er jeg - sejl din vej - sejl din vej«. Tiden blev nærværende, og alligevel var monotonien og naturens stilhed eller havets gentagne dump mod høfden tidløshedens signaler.

Sådanne omgivelser spænder sindet til dets yderste evner. Der er intet jag, men tid nok. Der er kun krav om at kæmpe med stoffet, til det følger sig, som havet kæmper med stranden, så den indordner sig. Som det æder sig ind i skrænterne, æder tanken sig ind på det genstridige tema.

Denne fornemmelse af at være i naturen og få elementernes vejrtrækning løfter det op over det uvæsentlige og får alle trakasserier til at fortone sig til det banale. Her er man i det tidløse, i historien, i ideerne, just som Kierkegaard følte det, og som det er bevidnet på Kierkegaardstenen.

Men sandheden er jo ikke kun at leve for en idé. Man kan komme for højt op, når man kommer højt op. Der er mange falske ideer, og der er



Gilbjerghoved

flere fikse ideer end gode ideer, som det følgelig er usandhed eller forblindelse at leve efter. Dog, den slags indvendinger forsvinder i al den klarehed, men som Niels Bohr engang sagde, så er klarhed det modsatte af sandhed: thi klar, enkel og simpel er sandheden aldrig. Den er kompleks.

Kompleksiteten og mangfoldigheden fornemmes i rejsen gennem Nordsjælland. Op gennem Tokkekøb Hegn med den årtusinder gamle Kongedyse, gennem Store Dyrehave og forbi Nødebo, op over bakkerne og så turen ned mod Søborg med den gamle frønnede ruin, som rummede det i Middelalderen så frygtede fangehul på slottet, hvor kirke og konge tog livtag. Her lå en sø engang, og ved ruinen står mindesmærket over den mand, der tømte søen og skabte mark i stedet. I dag gør vi det modsatte, genskaber de gamle søer og søger at gøre naturen beboelig igen for andre end os. I hundrede år gjorde vi Danmarks natur fattigere. Derom vidner Søborgs skæbne. Nu prøver vi at gå den modsatte vej, men frem og tilbage er ikke lige langt; thi meget er uigenkaldeligt gået tabt under menneskets hersen med naturen.

Men naturen har også taget godt for sig af retterne. Fra Tikøb til Asserbo hvirvlede »Havtyren« sandstorme op, så gård og sågar en kirke blev begravet. Sandet tog form af en røg, der rejste sig og føg over landskabet. »Den røg skulle drive længe. Aar efter Aar sejlede den som en tæt Damp ind over Sjælland. Den lagde sig, tungere end Sne, over Marker og Engdrag. Den dræbte de gyngende Rugmarker, den dræbte Buske og Blomster og kvalte Engens ældste Ege. Fra Havtyrens Horn føg Fattigdommen ind over de rige Jorder. Sandets tunge tæppe rullede sig ud. Og hvor Hegnet nu suser, laa før dets store Liglagen, dødt, hvidt og skinnende med Asserbos Agre og dets Landsbyer under sig«, skrev Hans Hartvig Seedorff i »Havtyren i Tibirke«, der står i »Gudinder i Danmark fra 1934.

Dengang Seedorff berettede om Havtyren, boede en anden berømt forfatter i Tibirke, Johannes V. Jensen. På sin grund murede han en mammut, som uærbødigt er blevet pillet ned igen. Her har han med ansigtet vendt mod den gamle Hærvej og med den vrede Havtyr i nakken fornemmet tidens og naturens samspil, som han så ofte aflurede i sine »Myter«.

Og ikke så langt fra Jensens hus går nu formanden for Det Berlingske Officin, Ole Scherfig, rundt og spekulerer over sit næste bladpoli-



Kongedyssen i Tokkekøb Hegn

tiske skaktræk, mens forfatteren Ole Hyltoft sidder i Tisvildeleje med middelalder-munkenes hellige Helenekilde i baghaven og brygger på sit næste opgør med de munkemarxister, han slog for panden i 1970'erne, men som atter rører på sig.

Anderledes gemytligt går det i dag til i Asserbo med dets berømte minigolfbane og den kro, Johannes Møllehave for en snes år siden gjorde navnkundig, da han efter en længere aften dersteds fastslog: »Man må ikke køre kro, når man bor i Asserbo«.

I 1950'rne boede min onkel, Aksel Møller, om sommeren inde i plantagen, hvortil vi børn glade cyklede fra vores sommerhus i Liseleje. For mit vedkommende for at spille fodbold med min fætter Lasse, hvad han var usammenligneligt meget bedre til end jeg. Men han kom også på ynglingelandsholdet, hvorefter han ødelagde sit knæ.

Men der var andre koryfæer i området såsom Carl Aage Præst og John Hansen, der på sommerferie fra Italien stillede op i en årlig fodboldmatch sammen med bl.a. Bolognas Axel Pilmark.

Og inde i skoven lå også her en slotsruin: Asserbo med dets sagn om borgruiner og Danmarks tilblivelse som middelalderrige gennem Assers sønner Aksel og Esbern samt plejebroderen Valdemar. Ingen stormænd sås dog længere dér om aftenen, men mange sværmende cykelpiger og cykeldrenge, ja tilmed cykeldrenge med piger på styret.

Nede på Liselejes sandstrand ligger en gammel fiskerrønne, som jeg altid har forbundet med Ditte Menneskebarn, hvis far stred på havet, mens husmænd og gårdmænd og handelsfolk skumplede og skumlede i baglandet ned mod Melby og ud mod Hundested og Rørvig, hvor Henrik Pontoppidan tænkte stort og hårdt om tiden og dens gebrækkelighed, og hvor hans urne slutteligt blev nedsænket på Rørvig Kirkegård. Her færdedes i forrige århundrede »Guds Engel fra Rørvig«, toldkontrollørens skønne datter Lise, om hvem M.A. Goldschmidt i 1867 skrev en novelle i »Kærlighedshistorier fra mange lande«. Også i denne Guds engel glider menneske og natur sammen, fordi der på strækningen Rørvig-Nykøbing ud for toldkontrollørens hus løb en poppel-allé ned mod vandet, og når man kom dertil »vilde kun Synet af et smukt hvidklædt Barn behøves for at henvende ens Tanker på Paradis«, forklarede Goldschmidt.

Paradis på vore nordsjællandske kyststrækninger. Skønhedsglæden ved vore huse inde i skovene eller gårdene ud til engene fra Rørvig til

Helsingør, fra Gilbjerget og ind til Gurre. »Lad Gud blot beholde Himmerig, blot jeg må beholde mit Gurre«, som Valdemar Atterdag skal have sagt, hvorefter han blev dømt til at ride evigt rundt på natlige stier i de nordsjællandske skove og skræmme godtfolk og natteravne. Godt hans slot ikke var Asserbo!

Tiden, havet, naturen, menneskene, der løftes. »Når det Hele - således set i Perspektiv - kun viste de større, de kraftigere Omrids, og jeg således ikke, som man så ofte gør, tabte mig i Momentet, men så det hele i sin Totalitet, da styrkedes jeg til at gribe Tingene anderledes an, til at tilstå, hvor ofte jeg selv havde begået Misgreb, til at tilgive andres«, skrev Kierkegaard om Gilbjergets virkning på hans sind, der åbnedes mod havet og lyset og derefter vendte rensat tilbage. Beåndet eller besjælet af »Lyset over Nordsjælland«, som Hans Jørgen Lembourn besang fra sin bolig i Hornbæk i bogen af samme navn, mens Halfdan Rasmussen lige i nærheden skrev sine »Tosserier«, der bærer præg af tidløshedens klarhed og naturens overlegne munterhed, uden at vi overhovedet fornemmer, at ud for Hornbæks kyst fandt den redningsdyst mod havet sted, der inspirerede Johannes Ewald til »Fiskerne« og vor kongesang til dens »sortladne hav«.

Fra blændende sollys, der kastes tilbage af det blikstille hav, til blindingende snefog og uigennemtrængeligt havmørke bevæger og gennemtrænger den nordlige kyst ethvert åbent sind og løfter det ud over sig selv for bagefter at kaste det styrket tilbage til sig selv.



Anne Grethe Törnblad

*Født 7. november 1951.
Handels- og kontoruddannet,
advokatsekretær, senere skatte-
kontoret i Næstved Kommune.
Flyttede til Hørsholm i 1986.
Gård ved Humlebæk siden 1988.
Ti gange danmarksmester 1980-1992
på Marzog (6 gange) og
Supermax Ravel (4 gange).
To gange nordisk mester med de to
heste.
Europamester 1983 på Marzog.
OL-sølv på Marzog 1984.
Verdensmester og World Cup-vinder på
Marzog 1986.
Nr. 1 på verdensranglisten i 1983 og
1986.
Bor ved Humlebæk.*

Sportens mesterklasse

Marzog elskede at optræde for publikum

Af Anne Grethe Törnblad

Mit liv er blevet heste og sport på topplan. Jeg har og har haft et liv, som ikke har kunnet planlægges på samme måde, som hvis man har tænkt sig en erhvervs-karriere eller kunstneriske karriere.

I ridesporten er konkurrencer opdelt i forskellige sværhedsgrader, og man kan langsomt komme til at vokse med opgaven. For mig blev udfordringerne langsomt større, og målene voksede tilsvarende.

Man er i ridesport meget afhængig af at have en god hest. Jeg fik det store held at kunne købe en unghest, der var kun tre år gammel, og som udviklede sig til en smuk, dejlig og dygtig dressurhest. Marzog hed han, og han er netop i år af et internationalt ekspertpanel blevet udpeget som verdens bedste dressurhest i dette århundrede. Han kom derigennem i kategorien Sportens Mesterklasse.

En hest kom derfor til at blive mit livs skæbne. Marzog bragte mig rundt i den store verden til flotte stævner og til meget spændende rejseoplevelser.

Marzog blev født på Liselund på Møn. I starten af en hests karriere som sportshest kan det være svært at vurdere dens talent og specielt dens evne til at udføre de helt svære øvelser, som kræves i de store mesterskabsklasser, men Marzog voksede sig stærk og fik den gode balance, som er vigtig for en dressurhest.

Hans tilværelse mindede meget om et balletbarns. Træningen startede tidligt. Han var kun tre år gammel, da han for første gang fik en rytter på ryggen. Allerede som syv-årig var han klar til de svære klasser, og han fik sine første rejseoplevelser. Sammen var vi to gange i England og et par gange i Tyskland. Hans første store konkurrence blev

OL i 1980, som for rytternes vedkommende fandt sted i England. Derefter var han med til EM, VM og OL i perioden 1980-1986.

Det store gennembrud kom ved europamesterskaberne i 1983 i Aachen i Tyskland. Aachen-stævnet kan bedst sammenlignes med ride-sportens Wimbledon. Her er der tradition for, at verdens bedste ride-sportsekvipager samles. Tyskland er verdens førende ridesportsnation, og det var derfor en helt speciel oplevelse at vinde et europamesterskab netop her. Marzogs foto pryder væggen i den fine rytterstue i Aachen som en af de få udenlandske ekvipager, der har vundet dres-surfinalen netop på dette sted, og det skete endda to gange, idet Marzog også vandt i 1985.

Han nåede at rejse til Canada til et verdensmesterskab, som han vandt, og til USA i forbindelse med OL i Los Angeles, hvor han fik sølv, og senere igen til New York for at give opvisning i Madison Square Garden.

De store konkurrencer i bl.a Tyskland, Holland og USA trækker masser af tilskuere, og den stemning, der opstår, når tribunerne er fyldte, spreder sig til hestene. Marzog elskede at optræde for publikum, og han nærmest filmede lidt med dem. Han er en af de heste i verden, der havde det, man kalder for karisma, når det drejer sig om mennesker.

Opvisningen i New Yorks berømte Madison Square Garden, der ligger midt på Manhattan, var også en helt særlig oplevelse. Efter et par dages karantæne i New Jersey blev Marzog kørt ind til centrum af New York. Han blev læsset af på fortovet blandt masser af mennesker og i storbyens hektiske trafik. Staldene lå i 5. sals højde, og hestene blev ført op ad en vindelgang, lignende den man finder i Rundetårn. Madison Square Garden er en kæmpehal, hvor der afvikles store sportskonkurrencer og koncerter. I gamle dage var dette store ride-stævne, hvor der blev konkurreret i ridebanespringning og en række typiske amerikanske ridediscipliner, som vi ikke kender i Europa, åbningen af sæsonen for det amerikanske high society. Dele af publikum mødte frem i lange kjoler, og herrerne var i kjole og hvidt. Opvisningerne, som strakte sig over seks aftenforestillinger, blev modtaget med stor begejstring, og Marzog blev hver aften hyldet af et stort publikum og af aftenens hovedsponsor.

Efter showet blev jeg ofte inviteret ud til selskabeligheder. Nogle af-

tener fandt jeg det dog hyggeligere at opleve New York alene sammen med min mand.

Heste er et stort arbejde, og der er ikke tid til at holde megen ferie, men jeg har fået mange fine oplevelser via mine heste.

Når man giver opvisninger i dressur, sker dette som oftest til musik. Traditionelt red man tidligere altid obligatoriske programmer ved de store konkurrencer, hvilket betyder, at dressurridning kun tiltrækker de tilskuere, som i forvejen ved noget om denne sportsgrens tekniske øvelser og deres bedømmelse. Med musikledsagelse bliver det kunstneriske element forstærket, og flere kan nyde dressuroplevelsen. Derfor besluttede man at indføre kür-ridning, dvs. frie programmer, som ledsages af musik. Rytteren sammensætter selv sit program og finder passende musik, som man rider til. Denne konkurrenceform er blevet meget populær og har betydet, at dressurridningen har fået et opsving. Marzog og jeg deltog i de første World Cup-konkurrencer, som var udskrevet som konkurrencer med et svært obligatorisk program, og en finale i kür med musik. I 1986 vandt vi den første World Cup-finale.

Et andet højdepunkt i vores karriere var en opvisning i Stuttgart sammen med min værste konkurrent, Reiner Klimke på Ahlerich. Sammen red vi et pas de deux-program med musikledsagelse, hvor de to heste udførte de samme øvelser enten side om side eller som et par, der dansede sammen. Denne opvisning blev senere gentaget i Göteborg, og den blev optaget på video, som er blevet en af verdens mest sete og solgte ridevideoer. Alene det faktum, at de to mest dominerende konkurrenter red sammen, var en sensation. De to heste passede utroligt godt sammen og kunne også lide at optræde sammen.

Det er vigtigt, at en dressurhest, som skal yde toppræstationer, hver gang den er ude til konkurrencer eller opvisninger, har en god og rolig tilværelse, når den er hjemme. Den daglige rytme med hensyn til motion/træning, hvile og fodring, kombineret med en tur ud på fold og en enkelt træningsfridag i skoven, er afgørende for, at en hest kan holde til at deltage i konkurrencer over en længere tid.

Jeg har været heldig med mine heste, at de alle er blevet væsentlig ældre end gennemsnittet for heste i almindelighed. Modsat hvad de fleste tror, så bliver toprytteres konkurrenceheste ofte gamle, og de holder sig smidigere og mere ungdommelige end heste, der ikke får den daglige intensive træning, som kræves af topatleterne.

I Nordsjælland har jeg fundet det miljø og fået skabt mig den rytme i min og hestenes hverdag, som kræves af konkurrenceheste på topplan.

Mit Nordsjælland er blevet til en dejlig lille gård tæt ved skoven og de små fiskeri- og lystbådehavne i Espergærde, Humlebæk og Sletten. Jeg har lært betydningen af rare omgivelser i dagligdagen.

Mit liv er hårdt arbejde med mange timer på hesteryg og i stald, men jeg kan samtidig glæde mig over en tilværelse, hvor jeg kan følge årstidernes skift og har naturen tæt ind på kroppen og sjælen.

Gården ved Humlebæk er blevet til mit udgangspunkt i livet. Her vil jeg blive, så længe jeg overhovedet evner, og sikkert også lidt til. Jeg har fået indrettet mig med stald, ridebane og ridehus, og her er der aktivitet næsten hele døgnet rundt.

Hestene er fordringsfulde arbejdsgivere. De vågner tidligt og går sent i seng. Første fordring er kl. 06.30 og sidste kl. 22.00. Udover heste bebos gården også af to hunde og to katte.

Mesterklasse har også fået en ny betydning for mig. Jeg stræber stadig efter igen at opnå gode resultater i konkurrencer, men mit liv fyldes også af træning og uddannelse af yngre talenter. Gården i Humlebæk er blevet til et samlingspunkt, hvor ambitiøse unge ryttere kommer kørende med deres heste og træner under mit opsyn.

I musik- og operaverden hører man om *Master Class*. Jeg prøver da også på at videregive mine erfaringer til de unge, og samtidig arbejder jeg med mine egne heste.

Ridning og uddannelse af heste til topatleter er en langsommelig affære, der kræver tålmodighed, stædighed og masser af energi. De store dyr vil gerne lære, men det tager sin tid, før de helt forstår, hvad vi mennesker mener. Hestene vil gerne yde deres bedste, og de kan lide at være sammen med os mennesker. Et uddannelsesforløb tager ca. fem år, og i disse fem år vokser et samarbejde mellem hest og rytter frem, så de i de bedste tilfælde bliver til et sammenvokset team. Man bliver god ven med sin hest, og den finder i sin rytter en god kammerat, som den vil gøre sit bedste for at tilfredsstille.

Den gode konkurrencehest kan lide at optræde, og den hjælper sin rytter, når det virkelig gælder. Selvtilliden hos den gode hest opbygges parallelt med, at den trænes i de mere tekniske øvelser. Ros og klap medvirker til at øge selvfølelsen hos hesten.



Stranden ved Sletten Havn

Man kan se på en hest, om den har det godt og er glad for at konkurrere. Man kan tvinge en hest til at yde en mellemgod præstation, men man kan ikke tvinge en hest til at yde sit bedste. Den skal kunne lide det, ellers når den ikke op i kategorien mesterklasse.



Heste i Kelleris



Aage Haugland

Født 1. februar 1944

*Student fra Sangskolen, Sct. Annæ
Gymnasium*

Medicin-, sprog- og musikstudier.

Knyttet til Det Kgl. Teater 1972.

Udnævnt til kgl. kammersanger 1985.

*Solistoptræden i operahuse verden
over.*

*Talrige grammofoonindspilninger, især
af tysk og russisk opera samt humoris-
tiske småting.*

Bor i Allerød.

Smykket med noder

Tone-sal hvælver sig som en klokke over Nordsjælland

Af Aage Haugland

*Lillegut fra Lillerød
gik aftentur i Hillerød
og slog en ganske lille prut,
skønt det er meget strengt forbudt.*

- jamen, hvor mange kan prise sig af et sådant eftermæle? - i ordets næsten bogstaveligste forstand!

Siden min studentertid og mine lykkelige arbejdsferier på Tuborg har jeg altid lydt navnet: Lillebror eller Lillegut - en kærlig (sådan vælger jeg at se det) hentydning til min fysiske fremtoning, som med årene har lagt alen til sin vækst.

Men hvad har det med Nordsjælland og musik at gøre? Og kan mine vokale udladninger stå mål med Lilleguts basale ditto? Analogien(!) kan nok synes lidt luftig - og måske lidt svævende - men det slog mig, at vi er nogle stykker her i det nordsjællandske, som har givet inspiration til en sang- og musikskat, som vel nok må siges at have sat sine tydelige spor op gennem tiderne.

Jeg tænker her på Kong Valdemar og hans elskede Tove, hvis sørgelige skæbner har inspireret adskillige forfattere og komponister til u dødelige gengangere (N.W. Gade/Ingemann: »På Sjølund's fagre sletter«, Schönberg/I.P. Jacobsen: »Gurrelieder«) og så mine »egne« heltegerninger (Andy Sundstrøm/Halvdan Rasmussen: »Lillegut fra Lillerød«). Og - nå, ja - for ikke at glemme Hamlet og Holger Danske, hvor den ene går igen, mens den anden bli'r siddende.

Men begge de sidstnævnte - både Holger og Hamlet - er blevet smykket med noder og unoder og er med til at profilere den landsdel,

som allerede ca. 9000 f.Kr. indskrev sig i historien ved sit varme og blide væsen: Nordsjælland med Allerød-perioden, som markerede en mildning mellem to arktiske perioder. Og for mig er der ingen tvivl om, at de indvandrede birkeskove med de lyse stammer og det lette løv satte sine spor i den tone-sal, der som en klokke hvælver sig over denne del af vort rige.

Disse naturens toner er indfanget og bevaret i lurernes dristigt svungne linjer, der synes at udgå som tornadoer fra den blæsendes mund. Antageligvis otte partialtoner fordelt over to oktaver. Men nok til at indskrive sig på historiens og myternes gennemskinnelige blade, der af sfærernes musik blev ført til Brudevæltmose mellem Lyngø og Hillerød, hvor de stille lagde sig til hvile i skikkelse af seks fuldendte bronzelurer, der fra deres mosedyb bryggede med på sagnet om »Vollmers vilde jagt«.

Fra Gurre over Kronborg til styrbord mod Hillerød og Frederiksborg Slot med den ubrudte musiktradition samlet i Slotskirkens unikke Compenius-orgel, der gennem århundreder har åndet med på generationers livssang - fra fødsel til død, i leg og i alvor.

Og sangen synes at trives, inspireret af sin grobund og som grobund for en inspiration, som tager udgangspunkt i sine rødder, men samtidig peger fremad og opad. Tænk blot på P. Sørensen-Fugholms vemodige hjemstavnsode »Oh, Luserød« eller hans middelalderlige »Skøn Adelgund« med det manende omkvæd: »Udi Usserød sidder der en jomfru«. Der, efterhånden som beretningen nærmer sig sit klimaks, logisk og uafvendeligt må korrigeres for tilslut at munde ud i det apokalyptiske: »...og udi Usserød sidder der ikke mer' nogen jomfru«.

Men der sidder så mange andre. I Lillerød og Hillerød. Bløvstrød og Birkerød. Lyngø, Slangerup, Helsingør og og og. Og ædle kvinder, skønne møer og mænd og raske svende. På rader og rækker fører de traditionerne videre i en rigdom af sangkor, som tegner et klingende portræt af et Nordsjælland, der gynger i selvskabt vellyd.

Ved Kaskadernes indvielse i Slotsparken i Hillerød for et par år siden fik man det smukkeste bevis for denne traditions livskraft - både som ydende og nydende. Utallige kor havde sat hinanden stævne og beviste ved deres tal og varierede repertoire den samlende kraft, der ligger i glæden ved at musicere sammen.



Lys birkeskov

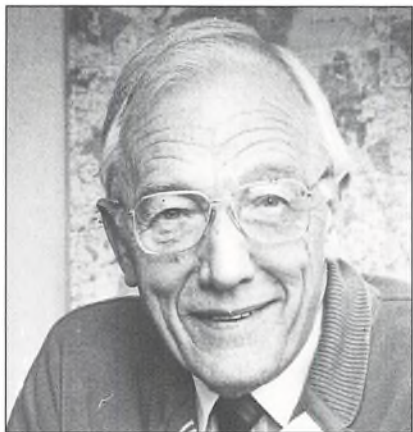
For har man ikke lige et orgel eller et par lurer ved hånden eller kan slænge en skalmeje for munden, ja, så er man sig selv og sin næste nærmest og kan bryde ud i og med sang. Og besyng Gurre og dets herligheder. Og ikke mindst Lilleguts basale meriter, som for kommende slægter (bevar din arv!) vil tjene til at placere Lillerød på Nordsjællands tonestige, som fører os lige ind i det næste årtusind med alle de gamle værdier i behold.

For vi har det hele og dem alle. Som små nomader stråler de ud fra det nordsjællandske urllys: Lut- og fløjtespillere, guitarister, organister, komponister, pianister, vokalister, lurendrejere, nattergale og frøers kvækken. Alt forenet i Brudevæltmosekonens bryg, der i årtusinder har beruset og beriget.

Øst og vest. Ånd og rige. Syd og nord. Sjæl og land.



Holger Danske



Jørgen Nielsen

Født 11. april 1926 i Thisted.

Student fra Birkerød.

Cand. jur 1951.

*Sekretær, fuldmægtig og kontorchef i
Justitsministeriet.*

Politimester i Helsingør 1970-1996.

*Formand for repræsentantskabet for
Unidanmark og Aktionærrådet i Uni-
bank i Helsingørområdet.*

*Formand for Den Internationale Høj-
skole.*

Bor i Helsingør.

Justits i Nordsjælland

Uden presse kan politiet ikke fungere

Af Jørgen Nielsen

Hvad taler vi om?

Ifølge »Den Store Danske Ordbog« stammer ordet justits fra det latinske ord *justitia*, som betyder retfærdighed, men på dansk er kommet til at betyde »det at udøve retten i et samfund, skaffe lovene overholdt, straffe overtrædelser« osv. (eller de mange f'er: fremskaffe fred, forhindre forbrydelser, forfølge forbrydere, fængsle fordærvede!). Betydningsslidningen er nem at få øje på, for at skaffe love overholdt er ikke altid udtryk for retfærdighed, ej heller at straffe overtrædelser.

Alligevel giver det god mening at have respekt for justits, for den er nødvendig i ufuldkomne relationer mellem mennesker, og der findes desværre ikke andre.

Når jeg hører ordet justits, ser jeg for mig den tilknappe skolelærer eller far, der tæver løs på barnet, sædvanligvis en dreng, akkurat som i kriminalstatistikken.

Efter 19 år i Justitsministeriet var det rart at se, at politimesteren i Helsingør nu ville til at nyde sit otium. Da det var sædvane at sørge godt for sine egne (fordi de var de bedst egnede?), udnævnte Dronningen og justitsminister Knud Thestrup mig til den ledige stilling, hvor jeg så i 26 år, til jeg blev hældt ud som 70-årig, efter bedste evne forsøgte at medvirke til at skaffe lovene overholdt, at udøve justits.

Det var ellers noget af en barsk start at få i det idylliske Nordsjælland: Man fandt en mand, der var dræbt med en økse. Politiet i Helsingør Politikreds var nok i stand til at opklare mordet på egen hånd, men Rigspolitiets Rejsehold skulle tilkaldes, og dets dygtige efterforskere var behjælpelige med at finde frem til morderen på kort tid.

Det viste sig at være en udenamts person af fremmed herkomst, der havde udført et rituelt mord i en konflikt, hvor æresbegreber er langt vigtigere end hos os. Han havde valgt at foretage henrettelsen i det skovrige Nordsjælland.

Nordsjælland er den del af Danmark, hvor en skov kaldes et hegn....

Det var hverken første eller sidste gang, justitsudøvelsen blev præget af, at vi bor i et område, hvor der virkelig hersker »skovensomhed«, hvilket er en lise for legeme og sjæl, men også fristende for udførelsen af mørkets gerninger.

Manden blev vred på os allesammen i politiet, og vi var flere, der stod på hans »dødsliste«, så minsandten om jeg ikke i en længere periode havde min tjenestepistol med hjem.

Det var en overraskelse for mig, at min tilværelse på disse, efter hvad jeg havde hørt, så fredelige kanter skulle begynde sådan. Så vidt jeg husker viste det sig i fængslet, at manden havde et ikke ringe talent for at male. Det kan han sikkert leve af i sit hjemland, hvortil han blev udvist efter endt afsoning.

Inden længe kom et nyt chok! Et landevejsrøveri blev begået i Nivå. Det var udført med en vis grad af professionalisme, og kun ved fornyede gennemgange af de mange, tildels modstridende oplysninger i sagen lykkedes det at finde frem til de to gerningsmænd. De blev idømt lange fængselsstraffe.

Den ene af de to gerningsmænd er på grund af dybere involvering i kriminalitet og en ikke ringe verbal begavelse blevet landskendt under et navn, der er sat ind mellem for- og efternavn, og som hentyder til landevejsrøveriets gerningssted.

Under denne sag som under den førnævnte fungerede samarbejdet med pressen til min fulde tilfredshed, og jeg har ikke hørt, at det skulle være galt den anden vej heller.

Lige så godt først som sidst kan jeg i generelle vendinger udtrykke min glæde over det gennemgående gode forhold, der herskede mellem politifolk og journalister, og den sobre måde, hvorpå Frederiksborg Amts Avis næsten altid gengav politiets opfattelse af situationen. Uden den frie presse kan et anstændigt demokrati ikke fungere, og uden den samme presse kan politiet heller ikke fungere. Hvilket efter min mening er to sider af samme sag.

Det har alle dage for mig været vigtigt, at pressen var loyal i sin gen-



Landevejsrøveren slog til på Møllevej i Nivå

givelse af samtaler med politifolk, men lige så vigtigt, at den bevarede en kritisk distance til politiet. Det hænger sammen med, at politiet nødvendigvis, hvis det skal kunne udfylde sin mission, må udstyres med magtmidler (handlinger, som er strafbare, hvis andre foretager dem, især vold og frihedsberøvelse). Det gælder - som straffeloven dog kan sige det - hvis handlingerne »har været nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en fanges eller tvangsanbragt persons rømning«. Da vi alle ved, at ingen er fejlfri, og at mange er behæftede med endog mange fejl, og ingen kan udelukke, at det også kan gælde folk, der er ansat i politiet, er det vigtigt, at mange vågne øjne hviler på os. Det kan være i det officielle system med statsadvokater og klagenævn, men det kan konstateres, at ikke mindst pressens vågne øjne er uudværlige for at give plads til de gode politifolk og mindre plads til de dårlige. Kollegialt sammenhold kan af og til tage magten fra os, men det klæder os ikke.

Min erfaring med pressen i Danmarks Stadsstue er, at den lægger mere vægt på sagligheden end gennemsnittet af den presse, der hører hjemme i Danmarks øvrige stuer. Og det er ikke noget, jeg siger, for di Frederiksborg Amts Avis har nået den ærværdige alder af fem kvarte århundreder!

Hvad har der dog ikke måttet stå i avisens spalter i den lange tid, også når vi kun tænker på justitsen.

I 1874 var det kun otte år siden, strafferetten fik sin egen lov. Før den tid var den i hovedsagen et kapitel i Christian V's »Danske Lov« fra 1683. Under straffeloven fra 1866 befriedes man for de mest barbariske straffereformer, som desværre endnu findes uden for Nordsjælland og det øvrige Danmark med omliggende lande, nemlig f.eks. offentligt skriftemål, lemlæstelse, brændemærkning, kagstrygning og gapestok. Tilbage blev dog dødsstraf og legemsstraf i form af ris og roting (stokkeslag) over for børn og unge mænd under 18 år.

Jeg forestiller mig, at der i begyndelsen af århundredet i Frederiksborg Amts Avis var en indædt debat om betimeligheden af at indføre betingede straffe (det gjorde man i 1905) og ligeledes i årene før 1930, da vi fik den nugældende straffelov, akkurat som det sker i dag, når nye straffereformer kommer på tale.

Jeg ved ikke hvorfor det altid er de borgerlige, der er mest betænke-

ge ved at mildne luften for de i forvejen klippede får, men det er det. Måske er det bare en rygmarsvsreaktion, eller måske er det, fordi de tror, at det kun er de venstreorienteredes børn, der skejer ud! Det kan også tænkes at være en overbevisning om, at vores nuværende straffeformer (indespærring og bøder) er dem, der bedst imødekommer vores ønske om ligevægt (hævn) og resocialisering til undgåelse af nye forbrydelser.

Det er lignende synspunkter, der gør det uantageligt at afhjælpe den værste misere med langtidsmisbrugere af heroin ved at give dem, hvad man fikst kalder »statsheroïn«. Der henvises fra alle sider ofte til noget, man kalder »retsfølelsen«, men det giver mig gåsehud.

Jeg har ikke tænkt mig at bevæge mig i fortiden hele tiden og slet ikke så langt tilbage i den, så der finder henrettelser sted uden for retsopgøret efter den tyske besættelse. Der var også nordsjællændere, der gik fjendens ærinde, men de var få, så vidt jeg har kunnet se.

Til gengæld var der mange nordsjællændere, som gav liv eller forlighed for at hjælpe landsmænd i knibe, hvadenten de var i nazisternes søgelys på grund af dåd eller herkomst. Dem kan landsdelen være stolte af, og er det da også.

Den 4. september 1943 blev en engelsk flyver taget til fange af tyskerne, der meddelte, at der havde været lavtgående engelske flyvemaskiner over Helsingør-Gilleleje-Helsingø, og at der var mulighed for, at der var sprunget mennesker ud med faldskærm. Den tyske kommandant forlangte, at politiet skulle eftersøge de engelske flyvere. Det nægtede politimesteren i Hillerød og blev truet med fjernelse til fordel for en mere samarbejdsvillig person. Han holdt fast og slap godt fra det.

Dengang var det vigtigt at lade være med at overholde love, for de var blevet til under tvang og trusler.

Det samme kan man aldrig sige om love, der er blevet til i en demokratisk proces med en fri presses deltagelse. Der må man indskrænke sig til at arbejde for at få dem ændret, hvis man er utilfreds med dem. Det er baggrunden for, at man kan gå ind for at håndhæve love, selv om man aldrig selv ville have stemt for dem.

Vores bysbarn, som vi var glade for og lidt stolte af, fiskeriminister A.C. Normann, måtte anklages for uagtsomt manddrab og »uagtsom betydelig legemsbeskadigelse«, som det hedder. Han havde givet sin

ministerchauffør fri og sad selv ved rattet, da han overhalede på et sted uden oversigt og blev mødt af en bil med unge kvinder, der skulle til Sverige til et modeshow. Der var både døde og sårede i den modkørende bil.

Dommeren i Helsingør udmålte straffen til 20 dages hæfte, Landsretten til 30 dages.

Det var svært for offentligheden såvel som for dens talerør at forstå, at straffen ikke blev strengere. Det ser man tit, når der er tale om uagtsomt manddrab. Det kan være svært at forstå, at letsindighed eller hensynsløshed ikke straffes strengere, end tilfældet er.

Normanns tragedie bestod ikke så meget i straffen, som kan afsones, men i, at han af et flertal blev erklæret uværdig til at blive siddende i Folketinget.

Det er nu, jeg skal passe på ikke at fortabe mig i mine egne minder fra 26 år i ordensmagtens tjeneste.

Alligevel kan jeg ikke dy mig for at tale lidt om Brølling-sagen, som har vakt så megen opmærksomhed, og som der er skrevet et utal af reportager og artikler om, ja, sågar en hel bog af Poul Ørum.

En voldtaget og dræbt kvinde blev fundet i Egebæksvang, skoven i Snekkersten. Opklaringsarbejdet var igen vanskeligt og spændende. En mistænkt blev sigtet, tiltalt og dømt. Den berømte forsvarsadvokat Jette Hecht-Johansen blev senere sat til at føre den for klageretten. Genoptagelse blev afvist.

Men sagen blev ved at dukke op, senest fordi pressen skrev om DNA-profiler, som kunne skaffe folk både dom og frifindelse. Desværre var der overhovedet ingen tekniske beviser, så at komme videre ad den vej var udelukket. Alligevel blev selve den omstændighed, at pressen havde fået den idé at spørge mig, nok til, at hele diskussionen dukkede op igen. Denne gang var det den ligeledes berømte forsvarsadvokat Thomas Rørdam, der fik sagens akter udleveret til en ny gennemgang med henblik på en eventuel ny forelæggelse for klageretten. Han havde akterne, da jeg gik af den 1. maj 1996, og han har en del af dem endnu.

At sagen ikke vil dø skyldes jo bl.a., at alle ved, at den jordiske retfærdighed er forskellig fra den himmelske. Vi må slå os til tåls med at gøre det så godt, vi kan, med de hjælpemidler, vi har, og de bliver heldigvis bedre og bedre.

Justits i Nordsjælland er selvfølgelig præget af vores fortrinlige beliggenhed. At tænke sig at bo i et af de vejrsmæssigt mildeste hjørner af Danmark og som nabo til ikke kun landets hovedstad, hvor mange dygtige og akkvisitive folk har deres virke og ser det som et privilegium, når der bliver råd til at bo i Nordsjælland, men samtidig også som nabo til selveste udlandet, ganske vist ikke noget eksotisk udland, da vi etnisk set er i familie med sydsvenskerne og ikke skal bevæge os så farlig langt tilbage i historien derovre, før den bliver dansk. Og nu har vi så ovenikøbet tænkt os at generobre Skåne, Halland og Blekinge ved hjælp af en bro og en øresundsregion. Desværre bliver de sydsvenske fodboldspillere jo nok ved med at spille på det svenske landshold, men pyt så....

En morgen, en meget tidlig morgen, ringede min telefon. Det var Danmarks Radio, der ikke undså sig fra at vække en ældre mand i hans søde søvn. »Hvordan kunne det være, at Helsingør Politikreds havde den dårligste opklaringsprocent i hele landet?«.

Det kendte jeg ikke noget til, men var ikke meget for at røbe min uvidenhed, for også den kunne jo bruges imod os, så jeg samlede de stumper af åndsevner, der var vakt til live, og forsøgte mig med - ja, rigtigt gættet! - kredsens beliggenhed mellem Skåne og København, hvorfor forbryderne ikke her som i Svendborg med den højeste opklaringsprocent i forvejen var kendt af politiet, hvilket selvfølgelig hæmmede opklaringsarbejdet. Andre mindre væsentlige forklaringer dukkede også op, mens jeg på det bestemteste afviste, at vi skulle være landets dummeste politi! For nok vil jyderne i politiet gerne tilbage til Jylland, men dels kan de ikke komme det allesammen, dels er de ikke lige kloge allesammen, og endelig er der masser af kloge mennesker fra Nordsjælland, som bliver politifolk og er bidt af ønsket om en tilbagevenden til deres herlige hjemstavn!

Ved en senere analyse af tallene viste det sig så, at det fortrinsvis var vores lave opklaringsprocent af de utallige cykeltyverier, der bar skylden. Indsatsen på dette område blev opprioriteret, og vi hævdede os bestrægteligt op ad successkalaen.

Statistik er og bliver statistik, upålidelig og uundværlig! Så vidt jeg husker holdt Frederiksborg Amts Avis sig heller ikke tilbage med drillerier, hvad man heller ikke kunne forlange.

En dag sidst i marts 1986 var det nordsjællandske politi i verdens, i

alt fald verdenspressens søgelys, og det helt bogstaveligt. Jeg talte med journalister fra Frankrig, Brasilien, Sydafrika og Australien.

Nogle toldere i Helsingborg kom til at tale om, at en person, der skulle med færgen til Helsingør, i påfaldende grad lignede det billede, man havde fået tegnet på grundlag af nogle oplysninger om, hvordan statsminister Palmes morder kunne se ud. Færgen var sejlet, men en op-ringning til det så godt samarbejdende helsingoranske politi udløste den helt store aktion. To mænd med kufferter fulde af sko blev anholdt og udspurgt. De havde ikke noget med mordet at gøre. De tog det som en oplevelse og fik senere erstatning for deres spildte arbejdsdag. Af den svenske stat!

Et kæmpestort opbud af journalister og pressefotografer skyldtes, at de benyttede lejligheden til en spændende udflugt til Nordsjælland på en dag, da møderne i Nordisk Råd ikke fangede deres opmærksomhed i nævneværdig grad!

Beliggenheden op og ned af København har den store fordel for os i Nordsjælland, at vi som hørende til samme region som København altid kan regne med bastant hjælp derfra, thi der er så mange politifolk derinde i hovedstaden..

Risikoen er selvfølgelig, at de, der kommer os til hjælp, agerer, som man gør i hovedstaden, medens vi mere sarte i provinsen foretrækker lidt blødere metoder. Så vi er nok lidt tilbageholdende med at bede om hjælp derfra alt for tit. Vi kan jo også hjælpe os selv på tværs af amtets politikredsgrænser og gør det næsten dagligt.

Sommetider skønner vi det nu nødvendigt at låne en deling eller en halv deling (25 eller 13 mand) til at bistå med at løse en vanskelig opgave - som nu dengang Den Danske Forening skulle holde landsmøde i Helsingør. »De autonome« bebudede demonstration. Det plejede at ende voldeligt, så vi bad om hjælp. Der kom en deling kampklædte og kampberedte folk fra København og nød livet på den nye politigårds græsplæne, for politiinspektøren og hans souschef fik den farlige, skøre og vidunderlige idé, at det kunne de klare på egen hånd. Så de tog deres fineste uniform på og gik hen og regulerede demonstrationen ved at tale demonstranterne til rette. De bad dem også vige lidt tilbage, når der kom børn på rulleskøjter!

Der blev aldrig brug for de 25 mand på græsplænen. De tog hjem og talte hovedstyrende om »Helsingørmetoden«. Den burde snarere hed-

de »den nordsjællandske model«. Den har pressen aldrig ofret særlig opmærksomhed, men jeg tror, Frederiksborg Amts Avis havde en notits om den.

Det var den samme metode, der blev brugt, da blokerende fiskere fra Gilleleje drog fredeligt hjem efter at have blokeret havnen i Helsingør, men desværre ikke den, der blev brugt, da der var ungdommelige, gymnasiale uroligheder i Birkerød i 1984. Den begivenhed blev kendt som »hundebidaffæren fra Birkerød«.

Heller ikke da man grundlovsdag 1995 i Hillerød stod over for afviklingen af to modsat rettede demonstrationer kunne man undvære hjælp udefra, men i modsætning til kaoset i Birkerød var alt forberedt på forhånd, og det var regionen, der hjalp til at holde de to iltre grupper, nynazister og Anti-Fascistisk Fraktion, adskilt. Det lykkedes ved hjælp af en blanding af jura +), snilde og store, synlige politistyrker. Borgerne i Hillerød kunne ånde lettet op.

Det kunne de også, da en pyroman, som havde hærget egnen i 1982-85, i 1986 ved retten i Hillerød blev dømt for 27 brandstiftelser, en af dem med et dødsfald til følge. Den samme pyroman blev senere, også i Hillerød, dømt for at have forvoldt ildebrand på Hotel Hafnia i København, hvor 35 hotelgæster indebrændte. Han blev efter sin tilståelse også dømt for forsøg på voldtægt og for vold med døden til følge, begået den 20. maj 1980 på Fanø overfor en 15-årig pige. Dommen lød på anbringelse i særlig lukket afsnit i institut for åndssvage.

Jeg er enig med den tidligere ombudsmand, prof. Nordskov Nielsen, som jeg i Frederiksborg Amts Avis fornylig så citeret for at mene, at selve berøvelsen af frihed er straf nok, og at man altså ikke skal påføre de straffede og indespærrede andre gener.

Derfor glædede det mig at kunne tage en ny arrest i brug. Den er nemlig så forargelig vel indrettet for de ansatte, hvoraf de fleste i øvrigt kun er i varetægt og altså kan tænkes at blive frikendt, at det gav anledning til mange spydige bemærkninger fra besøgende på vores åbne dag-arrangement. Den blev selvfølgelig også vist frem for fremmede på besøg. Hos den russiske indenrigsminister affødte den følgende kommentar til mig: »Jeg er jo ikke naiv. Jeg er godt klar over, at denne arrest er bygget for at vise frem til besøgende udlændinge«. Og

(Grundlovens §79, 3. punktum: »Forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred«)

fra den sydafrikanske rigspolitichef: »Næste gang, jeg kommer, behøver I ikke at bestille hotelværelse til mig, jeg vil gerne bo her«. Når man som jeg har set på arrest- og fængselsforhold i Sydafrika, forstår man godt hans bemærkning!

Når vi nu er ved bygninger, så hævder jeg, at Frederiksborg Amt er begunstiget med gode og tidssvarende lokaler, hvorfra retten kan plejes uden fodkulde, og her tænker jeg selvfølgelig ikke mindst på de senest opførte politigårde i Hørsholm, Helsingør og Hillerød.

Det er nu heller ikke så ringe endda i Frederikssund Politikreds, men det har været nødvendigt at leje lokaler, bl. a. på grund af det særprægede fænomen rockere, som i særlig grad har plaget denne del af amtet, og som man dér har haft under nøje observation og, såvidt jeg kan bedømme, gjort livet så surt for, at de ikke rigtigt har kunnet få fodfæste. Den seneste tid har, hvis jeg prøver at erindre mig avisens omtale af forholdene i amtets vestre dele, ikke i særlig grad været præget af rockere og deres forskellige aktiviteter.

Til gengæld oplevede jeg som bridgespillende substitut i Asserbos udendørs idyl den 7. juni 1997 larm af udrykninger, som indicerede drabelige begivenheder. Det viste sig at være et medlem af Hells Angels, der ville hævne sig på medlemmer af Bandidos og fik held med det, idet der blev dræbt én og alvorligt såret to fra den sidstnævnte gruppe af rygprydede motorcyklister. Senere har samfundet fået sin hævn over gerningsmanden, og siden har der også været fred på gaden.

Der har også været lejet lokaler til rettens pleje i Frederikssund Retskreds. Først og fremmest til den omfattende, langvarige og ressourcekrævende såkaldte »Guldsag«, som, når man - som jeg har gjort i anledning af denne artikel - læser politikredsens årsberetninger, dukker op år efter år og aldrig synes at skulle få ende, fordi man, ligesom når man får fat i en tråd i en strikket trøje og hiver til, får trevlet hele trøjen op. Bedragerier og selskabstømninger til millionbeløb, der ligger over, hvad en embedsmand kan forestille sig, selv i fantasi og drøm, unddrages enten navngivne medmennesker eller os allesammen. Sådanne forbrydere færdes på helt andre steder end dem, der begår indbrud og stjæler i butikkerne, men de er langt farligere.

(I parentes skal jeg henlede opmærksomheden på, at nu udsender politikredsene ikke længere årsberetninger, hvor man kan læse om



Politigårdens hovedindgang i Helsingør

spændende tildragelser i årets løb. Nu er det virksomhedsberetninger, »der er udformet således, at den kan sammenlignes med andre politikredses mål, indsatser og resultater«. Man kan rigtigt nok se, at »djøfficeringen« er slået igennem, og at det er erhvervslivets konkurrencevilkår, der skal leves under også i politiet. Jeg kan kun sidde under mit kastanjetræ og ønske Finansministeriet til lykke med dets ekspansion og politiet og det øvrige retsvæsen (domstole og kriminalforsorg), men især befolkningen al mulig held og lykke med justitsen under de nye vilkår).

I den midterste del af amtet, som nogen nok vil anse for den egentlige del af samme, ikke mindst på grund af amtsgårdens og redaktionens beliggenhed, har man fået sin sag for ved placeringen af flygtningecentret Sandholmlejen. Det er en meget vanskelig opgave at bestride på en for os alle tilfredsstillende måde, herunder især for asylsøgendes, men jeg, som har nogle kontakter i det internationale miljø her og der, har fået det indtryk, at vi her i stadsstuen kan være godt tilfredse med den måde, den opgave løses på.

I det hele taget har jeg fået en hel del respekt for de spændende mennesker, der bor i Nordsjælland, også fordi de i højere grad end så mange andre steder i landet forholder sig kritisk til autoriteter, stiller spørgsmål, argumenterer og diskuterer. (Dette er en påstand og en generalisering uden videnskabelige belæg).

Det er derfor også med ulyst, jeg mindes en sag fra Frederikssund Politikreds, hvor to piger havde givet falske vidnesbyrd om overfald, de påstod at have været udsat for af to »araberdrenge«.

Efter at have omtalt justitsen i Nordsjælland, sådan som den har formet sig i fortiden, og sådan som det hører sig et jubilæum til, vil jeg til sidst give et bud på, hvordan den vil komme til at forme sig i fremtiden. Jeg skal nok lade være med at citere Storm P., men jeg er ikke desto mindre helt opmærksom på spåmænds vanskelige opgave.

Først vil jeg omtale et forsøg, som allerede er gået i gang for fulde gardiner i den østlige del af amtet, hvor visionen er, at man ved at opdele politikredsen i seks nærpolidistrikter med hovedkvarter i henholdsvis Helsingør og Hørsholm og i hver af dem »arbejde synligt og proaktivt i tæt samarbejde med lokalsamfundet, vil gøre lokalområdet til et trygt sted at være for derigennem at forbedre livskvaliteten«. Det er noget af et mål at sætte sig!

Jeg har forstået, at den entusiasme, det kræver af alle dem, der arbejder i politiet, for at få noget sådant til at hænge sammen med den mere individuelle udøvelse af justitsen, er til stede i rigt mål, og at det mere synlige og opsøgende politi er blevet modtaget med begejstring af i hvert fald den lovlydige del af befolkningen« (citat fra Politimesterforeningens årsberetning 1998/1999 side 23). Sådanne omfattende omlægninger af politiets struktur kan ikke vække begejstring i alle lokalområderne, men hvis det virkelig kan hænge sammen, tror jeg på, at det bliver fremtidens politi i hele amtet inden så forfærdelig længe. Først skal forsøget dog grundigt evalueres, og så vil det nok vise sig, at et så ambitiøst program vil kræve tilførsel af flere menneskelige ressourcer og/eller afskaffelse af nogle forbud.

Før eller siden bliver amtet sikkert også til én politikreds og vel af geografiske hensyn med hovedkvarter i Hillerød. Det vil have mange fordele, bl.a. ved bekæmpelsen af den omsiggribende internationale, mafialignende kriminalitet.

Jeg tror, at det vil være lettere at få forståelse for en sådan strukturrændring i dette amt end andre steder i landet, fordi lokalpatriotismen ikke har så stærkt tag i folk, og fordi der ikke i den hovedstadsprægede del af landet er samme behov for at holde på embedsmænd, som i øvrigt bor på kryds og tværs af alle administrative grænsedragninger. Vi bor også tættest ved Sverige, hvor man ved selvsyn kan konstatere det fordelagtige i både at centralisere og decentralisere (et len = en politikreds, nærpolti overalt i lenet).

Under alle omstændigheder bliver det nødvendigt med kun én alarmcentral i amtet, for uanset hvor gode politifolk er til at løse denne opgave, så må den i det lange løb varetages med adgang til lægelig ekspertise. (Det er pudefor mig at tænke på, hvor stor modstand der i sin tid var hos politiet mod at påtage sig denne opgave i provinsen. Jeg var som kontorchef i politikontoret i Justitsministeriet tæt på processen, og politiet bøjede sig først, da det indså, at man ikke kunne pege på andre med døgnvagt over hele landet! Nu vil man ikke af med opgaven!).

Mangen en batalje har jeg udkæmpet med mine kolleger fra den anden side Sundet. Mange gange her jeg måttet forsvare den danske model med tilbageholdenhed med at give forbud, som kan være tvivlsomme nok i sig selv, men som under alle omstændigheder er svære at få overholdt.

Sådanne bataljer behøver min efterfølger ikke at frygte, thi nu breder forbuddene sig sig som frø fra Fandens mælkebøtter i maj. Børn under 15 år må ikke købe spiritus og snart heller ikke tobak. Vi har opgivet vores egen model, som var at argumentere for at lade være, fordi det er så dumt at gøre det. Vi er blevet et forbuds-Danmark med de frustrationer, det giver hos dem, der skal påse det overholdt. De vil hellere forhøje opklaringsprocenterne på rigtige forbrydelser, og de vil hellere deltage i kriminalpræventivt arbejde, som nok mere end så meget andet højner vores livskvalitet!

Jeg er ikke noget Cato, men jeg siger så tit, nogen gider høre på det, (men det er sjældent, for det ligner utopi), at for øvrigt mener jeg, at forbuddet mod at bruge, besidde og forhandle narko bør afskaffes, således at disse helbredstruende stoffer på lige fod med spiritus og tobak kan fås, uden at det er nødvendigt at blive forbryder af den grund. Mange, mange tragedier ville kunne undgås på den måde, og alle de forbrydere, der nu lever fedt på at tjene på narkosalget, ville blive nødt til at indstille sig på at drive forretning på normale markedsvilkår, og så ville de ikke være forbrydere længere.

Det skal ikke kun være i Nordsjælland, ej heller i Danmark eller EU, det skal være menneskehedens så sjældent optrædende visdom, der vælger at komme uvæsenet til livs på den eneste måde, det lader sig gøre, nemlig ved at en stor del af de midler, der verden over nu anvendes til narkobekæmpelse på den traditionelle måde, i stedet anvendes til oplysning og sociale fremskridt.

Det var ønsketænkning, men det er det forhåbentlig ikke, når jeg til gengæld peger på vigtigheden af at fastholde en endog meget restriktiv våbenlovgivning i et håb om, at det vil forhindre amerikanske tilstande, som ellers har en foruroligende tendens til at brede sig til Europa, herunder Danmark og Nordsjælland.

Også på dette område skal de kriminalpræventive aktiviteter, sådan som vi finder dem i SSP-samarbejdet mellem skole, social- og sundhedsvæsen og politi, anvendes med endnu mere kraft end nu. De penge, der ofres på det, er givet endog usædvanlig godt ud. Det kneb at få ørenlyd for det i nogle kommuner i min tid. Måske er det blevet bedre siden? Det er i hvert fald værd at hæfte sig ved, at det er politiassistent Hans Henrik Schmidt fra Helsingør, der har fået Justitsministeri-

ets Kriminalpræventive Pris for sit succesrige arbejde med Helsingørs natteravne og kredsens kriminalpræventive zoner.

Man skal være meget skeptisk indstillet, hvis man mener, at det er udøvelsen af justits i Nordsjælland, der har negativ indflydelse på livskvalitet. Alligevel er der plads til forbedringer. Det vil Frederiksborg Amts Avis - til lykke - sikkert følge med stor opmærksomhed også i fremtiden.



Anne Majken Hessner Thiam

*Født 9. maj 1949 og opvokset i
Frederiksværk.*

*Student fra Frederiksborg Statsskole,
lærer fra Holbæk Seminarium, økonomi
og politik fra Danmarks Lærerhøj-
skole.*

*Lærer ved Duevejens Skole, Frederiks-
berg, leder af Windsor-teatret, Frede-
riksberg (undervisnings-
eksperiment).*

*Sekretær for Socialdemokratiet i
Hillerød-kredsen fra 1973.*

Medlem af Farum Byråd.

*Kandidat til det første direkte valg til
EF i 1979, valgt på en 5.-plads.*

*Valgt til Folketinget i 1979 for 11.
kreds, Nørrebro.*

*Gift 1981 med Habib Thiam,
premierminister i Senegal.*

Tre børn.

Bor i Dakar

Rødderne stikker dybt

Dobbelt rig med to kulturer i hjertet

Af Anne Majken Hessner Thiam

Der er et yndigt land! Og steder så smukke. Ét sted specielt.

Vejen snor sig gennem skoven ved general Classens gamle slot, forbi mosen, op ad bakken, omkranset af bøgetræer, kun ét stort, åbent hul af himmel. »Verdens ende« hedder stedet! Og det er, som slutter alt her. Men fortsætter man, fortryder man det ikke. Foran øjnene breder Arresøen sig ud. Bøgen bugter sig i bakkedrag, og en af landets kønneste landsbykirker titter frem fra Vinderød.

Det er så smukt, at suget i maven opleves hver gang. I sommer og sol. I efterårets gul-røde farver. I vinterens hvidskinnende sne. I forårets duftende grønne.

Dér ligger alle mine forfædre siden 1750 begravet, og dér, på toppen af bakken, lige bag skoven, er jeg født.

Meget er ændret siden den dag i 1949.

Købmanden er blevet til supermarked, og duften fra brødfabrikken findes ikke mere. »Fabrikken«, hvor Anker Heegaard fremstillede gryder og komfurer, er blevet til kulturhuset Gjethuset. Og fra Danmarks ældste fabrik høres ikke mere den specielle lille lyd, næsten som når man slår på et krystalglas, og som hele tiden fortalte, at gryderne var uden fejl. I stedet breder musikken sig fra Gjethusets utallige smukke koncerter, for denne gamle fabriksbygning har vist sig at have en akustik helt ud over det sædvanlige.

Og musik hører sammen med egnens smukke natur.

Alle, der har set filmen om Elvira Madigan, har konstateret det. Alt imens en af Mozarts smukkeste klaverkoncerter (nr. 21) spilles, sejler de elskende ned ad åen fra Brohuset til kirken i slagter Bengtsons hvide robåd. Det skal man nok være stedkendt for at lægge mærke til,

men det er så smukt, at Mozarts hundredårige klaverkoncert siden da kun omtales som »Elvira Madigan«.

Vi, der kender hver lille plet, ved, at åen løber videre ud i fjorden, som fortsætter ud i Kattegat. Vi har lært at svømme der under kyndig og fast hånd. Vi har lært at sejle der. Og skolen placeret i dette paradis var en del af naturen og omvendt.

Vi kendte alle hinanden, også forældrene og bedsteforældrene. Vi vidste, at cigarmutter byttede cigarer for brød og klædehandleren en ny frakke for flæskesteg. Vi så hver morgen fiskehandlerens kasser med fisk uden for butikken og vidste, hvad middagen kunne byde på. Vi passede på og blev passet på.

Fra politistationen kunne Larsen, Hirsch og Krog-Jensen overvåge al trafik, og ve den, der prøvede at smutte hjem uden lygte på cyklen. Mit krøllede hår sladrede altfor let i skumringen, og jeg blev jævnlgt kaldt ind til en balle. Mange år senere, da jeg stolt kom hjem til byen for sammen med statsminister Anker Jørgensen at deltage i et politisk møde i Skjoldborgs Park, hørte jeg politimandens dybe stemme bag mig: »Håber, Krølle, at du nu har fået lygte på cyklen!«. I Frederiksværk gror træerne ikke ind i himlen.

Men vi var også et delt samfund. Der var Borgerforeningens juletræ og Fællesorganisationens juletræ, begge på Grand Hotel. Det var ikke ligemeget, til hvilket man kom.

Der var den kommunale børnehave og så frøkenerne Heerups, senere fru Sørensens, hvor »vi forkælede« gik.

Jeg var så heldig at vokse op i en familie, hvor man til fødselsdagen inviterede hele klassen eller slet ingen. Forskelsbehandling hos os var bandlyst, og tesen »forskellige, men lige værdige« var næsten familiens livsoverskrift, også når det gjaldt mænd og kvinder. Mændene har altid kunnet lave mad og passe børn, og kvinderne har altid haft en uddannelse, et job og et engagement. Det syntes mine kammerater var ganske morsomt.

Et pust af forandring kom over egnen, da Stålvalseværket åbnede i 1956. Masser af nye og fremmede kom til byen. Samtidig kom flygtninge fra Ungarn. Alle vi børn havde en stor, naturlig ømhed for flygtningebørnene. Vi kunne tydeligt forestille os, hvor forfærdeligt det måtte være at skulle forlade det, man holder mest af. Vi gjorde alt for, at de nye børn kunne føle sig velkomne. Og de gjorde alt for hurtigt at blive lige som os.



Stålvalseværkets hovedport, udført af Leif Nielsen

Traditionen er holdt vedlige. I dag er alle farver af folk et hverdagssyn overalt i bybilledet. Ved første øjekast ser det ud, som om de voksne lever mere ved siden af hinanden i grupper end egentlig sammen. Det er synd, for det er hverken hudfarve, hårfarve, fødested eller religion, der bestemmer menneskets værdi.

Og gudskelov fortæller børnene og de unge os, at venskaber ikke har med ydre tegn at gøre. De taler samme sprog, lærer og oplever de samme ting og finder sammen efter interesser og følelser. Det kan vi voksne lære meget af, så de rammer og love, vi selv er medbestemmende om, bliver bedre afstemt efter de ønsker om et medmenneskeligt samfund, vi vel alle har.

At bryde ud af traditionen, gå over grænser, er vanskeligt, hårdt ind imellem!

Vi, der i sin tid forlod Frederiksværk Skole og vores lille, lukkede miljø for at gå på gymnasiet, fik det at mærke. Vi var snobbete. Vi skulle ikke tro, vi var noget. Man måtte tage sig sammen for at holde ud. Men Frederiksborg Statsskole var den eneste mulighed for gymnasium for alle nord og vest for Hillerød.

År senere, da jeg var sekretær for Socialdemokratiet i Hillerødkredsen, skulle vi på et amtsmøde diskutere, hvor det næste gymnasium skulle placeres. En ellers fornuftig mand hævdede, at det ikke var værd at placere det i Frederiksværk, for i det område var der alligevel kun to (2) procent af de unge, der ønskede at komme i gymnasiet. Efter min opfattelse forvekslede han totalt årsag og virkning, og så trådte han direkte på min by-stolthed! Jeg tog det som en personlig udfordring.

I politik taler man ikke om sig selv, men om generelle linjer, og det er måske netop et af problemerne i politisk handling. Det drejer sig jo alt sammen om mennesker og personlige skæbner.

Fra talerstolen fortalte jeg om, hvor svært det havde været for dem, der ikke var vant til at »gå på gymnasiet og studere«, som man sagde. Hvor vanskeligt det havde været for os alle at blive set skævt til, og at jeg var overbevist om, at hvis gymnasiet lå i byen og blev en del af det daglige miljø, ville mange stoppe med at opfatte det som en snobbe-institution og sende deres dygtige børn derned som det naturligste i verden. Den dag gik det for alvor op for mig, at man kan repræsentere Farum og

Hillerød-kredsen eller ethvert andet sted. Rødderne stikker dybt. I dag er der gymnasier overalt i Nordsjælland, og ingen opfatter studenter som noget specielt.

Jeg har rejst overalt i verden, og den er vidunderlig smuk og kompleks. Jeg har mødt alle slags mennesker i vidt forskellige kulturer og miljøer. Jeg har lært aldrig mere at dømme uden først at forsøge at forstå og vide. For der er altid en grund til alt. Den kan være mere eller mindre god og værdifuld, men man skal give sig tid til at prøve at forstå.

I Senegal, hvor jeg bor og er lykkelig med min familie, har jeg selv skullet lære alt fra grunden igen: Blomster, dyr, instrumenter, musik, klima, sprog, litteratur, historie, politik og menneskene med alle deres traditioner er helt anderledes end i Nordsjælland. Kvinderne her er så utrolig smukke og klæder sig med stor sans for farver og skønhed. Klædedragten er en *bou-bou*, en stor, vid, lang kjole, og på hovedet snos et stykke stof i de mest fantastiske hatteformationer.

Jeg havde øvet mig, og en dag, da jeg syntes, resultatet var ekstra fornemt, kørte jeg stolt ud til min svigermors hus. Som altid var gårdhaven fyldt med mennesker, og da de så mig, knækkede de sammen af latter. Jeg havde bundet mit tørklæde, *foulard*, nøjagtigt som de allerældste damer på øen Goree og slet ikke som en ung, nygift kvinde bør gøre det.

Kort tid efter præsiderede vi ved en velgørenhedsmiddag, og i festtalen fortalte arrangørerne, at kvinderne i partiet havde vedtaget en meget kontant hjælpende hånd fra by til land. Vi havde et slemt tørkeår, og landsbykvinderne havde hårdt brug for al den hjælp, de kunne få. Der skulle graves flere brønde. I Senegal har alle kvinder guldsmykker, også de kvinder, der ellers ikke har så meget, og derfor var ideen opstået, at alle skulle give ét gram guld. Det er overkommeligt, for alle har én øring tilbage, når den anden er tabt, eller smykker, man ikke mere anvender, og som man så smelter om.

Min husbond sendte mig et stort smil og sagde: »Du begynder«. Jeg havde et meget smukt guldarmbånd, som jeg holdt meget af. Jeg tog det af og gav det til indsamlingen. Min mand morede sig, for han ved, at sådan gør vi normalt ikke i Nordsjælland. Vi giver til indsamlinger og betaler vores skat, men tager ikke vore egne smykker eller vort eget tøj af. Men her er solidaritetet noget meget konkret, og rigtigt er det da

også, at det er bedre, at landsbykvinderne får en ekstra brønd, end at jeg har et flot armbånd.

Jeg har kunnet dumme mig og le af det sammen med mennesker, jeg holdt af. I dag føler jeg mig dobbelt rig med to kulturer i hjertet.

Derfor var jeg ekstra spændt på at vise lidt af Danmark frem for den senegalesiske delegation, som min mand, premierminister Habib Thiam, skulle lede til FNs topmøde om social udvikling i verden, holdt i København i 1995.

På vejen i flyveren talte vi lidt om Danmark, og som altid er det H.C. Andersen, Tivoli, Hamlets slot i Helsingør (umuligt at udtale for fremmede), Louisiana, Mærsk Line og naturligvis vores fodbold, der har gjort os mest kendt i verden.

Men efter besøget var reaktionerne særdeles positive: Utrolig smukt land. Dejlig natur, selv om det var lidt koldt. Venlige og imødekomende mennesker, der ikke gjorde forskel efter rang. Et rigtigt demokrati. Utrolig rent overalt. Højt udviklet. En smuk og smilende dronning.

Det er, hvad vi selv synes, så det er dejligt at konstatere, at andre også oplever det sådan.

Men så kom de mere overraskende iagttagelser:

Danskerne er så veldisciplinerede, at de stopper for rødt, selv når det er sent om aftenen, og der ikke er et øje på gaden.

De skubber ikke til hinanden for at komme ind i en bus, men stiller sig pænt op i en lang række.

Når de er trætte af deres tyggegummi eller skal smide et stykke papir væk, går de pænt hen og lægger det i en af de allestedsnærværende skraldespande.

Og så bryder de ud i sang og snakker, også selv om de ikke forstår hinanden.

Og de spørger meget, er lidt nysgerrige, men på en høflig måde.

Hvad de ikke så, for det hører sommeren til, er min mands store årlige kilde til undren: Ved vejen stiller vi honning, kartofler, æbler, blommer osv. ud på et bord og sætter et skilt op med prisen. Pengene lægges i en lille kasse ved siden af, og vi veksler selv, hvis vi ikke har lige penge. Om aftenen mangler der ikke en øre!

De fleste andre steder i verden ville både frugt, penge og bord forsvinde efter få minutter....

Når jeg fortæller fra min barndom, at min mor telefonerede til købmanden og bestilte det, vi skulle bruge, hvorefter bydrengen selv gik ind og satte det på plads, selv om ingen var hjemme, lyder det utroligt. Men sådan gjorde vi også med koksmanden og eventuelle håndværkere. Det var for os alle helt naturligt.

Mine døtre elsker at gå på indkøb i alle de dejlige små butikker i Nordsjælland, men en dag efter en tur i Frederiksværk sidste år havde den ældste ikke sin taske, da vi kom hjem sent på eftermiddagen. Hun havde glemt den i en af forretningerne uden at vide i hvilken, og hun var meget ulykkelig, selv om jeg forsikrede hende, at vi nok skulle finde den dagen efter. Vi havde ikke engang behov for at lede! Indehaveren af forretningen, hvor tasken var glemt, havde kikket i tasken, set en bog med fransk tekst og straks ringet til mine forældre for at sige, at tasken var hos hende, og at hun kørte forbi for at aflevere den hos os på hjemvejen.

Det er skik i Nordsjælland!

Derfor griner vi også lidt sammen, når vi har håndværkere, og de med et skævt smil spørger, om det skal være med eller uden regning. Tingene hænger ikke rigtigt sammen, men det er også dansk.

For vores piger er Nordsjælland ganske enkelt lykken. De elsker vores lille skov, for der er de sammen med deres storebror, deres bedster og vore danske familie og venner.

Det er frihed selv at cykle til købmanden, få lov at lave mad og vaske op og passe støvsugeren: Og det er lykken med far og mor ved rattet. Alt det, de ikke er vant til hjemme i Dakar.

Men selv om de er meget danske af sind, er vanen med at give hånd, når man siger goddag, så indgroet, at den kommer helt naturligt. Og det er man blevet vant til i vores danske hjemegn.

Og så er det vigtigt for os allesammen, hver gang vi er hjemme, at lægge vejen rundt om kirkegården. Når vi står der, hvor alle anerne ligger, har jeg en dyb fornemmelse af at høre til og forstå, hvorfor vi hver især er her. Jeg går ud med alle batterier ladet op påny.

Jeg har altid holdt meget af Danmark. Været stolt af det, vores danske kultur bygger på. For mig er Nordsjælland en hjertesag, mit hjerteblod, mine rødder og hele min baggrund.

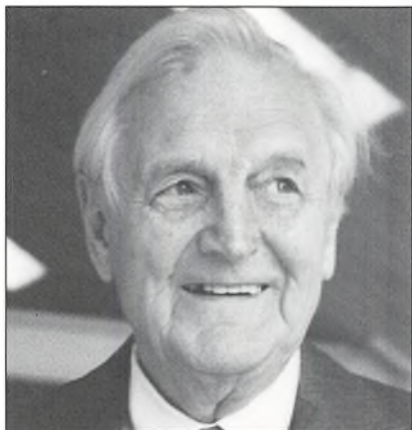
Men når man er langt væk, bliver maj endnu grønnere, og med lukkede øjne kan man dufte bøgeskoven og føle anemonerne blomstre.

Et lille glimt af Dannebrog mod en blå himmel set på tv får hjertet til at banke, og tonerne af »Kong Kristian« og »Der er et yndigt land« får tårerne frem i øjnene.

Alle de små og større problemer, der kunne irritere, mens jeg var i Danmark, er gledet i baggrunden (selv om man aldrig må glemme, at et problem skal tages alvorligt og respekteres). Men Nordsjælland set udefra er frem for alt Danmark følt indeni, og jeg elsker det lille, store land.



Udsigt fra Arrenæs



Knud W. Jensen

Født 7. december 1916.

Student fra Schneekloths Skole

Forretnings- og sproguddannelse i europæiske lande.

Indehaver af fa. Peter Jensen 1944-1956.

I Gyldendals bestyrelse 1953-1986.

Stifter af Louisiana-fonden 1954.

Leder af Louisiana fra 1958.

Æresmedlem af bl.a. Akademiet for De Skønne Kunster, Kungl. Akademin för de fria Konsterna og The International Council of The Museum of Modern Art.

Æresdoktor ved Lunds Universitet.

Talrige pristildelinger.

Forfatter af »Slaraffenland eller Utopia«, »Mit Louisiana-liv« m.fl. bøger og artikler.

Bor i Sletten.

Det uberørte Nordsjælland

På cykel over marker og gennem skove og lunde

Af Knud W. Jensen

Da københavnernes gennem det sidste hundrede år ville på landet om sommeren, søgte de huse og grunde langs Nordsjællands kyster. De ville - som mennesker til alle tider - bo så nær vandet som muligt. Landliggerne bredte sig omkring de små fiskerlejer og et godt stykke ind i landet.

En skønne dag var alt udsolgt, der kunne ikke udstykes flere grunde i nærheden af kysten - og så vendte køberne sig mod det indre Nordsjælland. Men ak og ve for dem - og til stort held for os - var næsten alt i mellemtiden blevet fredet.

Selvfølgelig gik alt byggeri ikke i stå. Landsbyer udbyggedes, mest med parcelhuse til de fastboende. Gårde og husmandssteder, der ofte var dårligt vedligeholdt, overtoges af byboere og skånedes derved fra undergang.

Hvad fredningsfolkene havde opnået var at bevare det nordsjællandske kulturlandskab, skovene, markerne, søerne, de smalle, snoede veje, hegnene, stendigerne og enkelte store solitære træer. Hvilket held, ja mirakel, når man sammenligner med, hvor slemt landskaberne er blevet mishandlet i vid omkreds omkring andre storbyer.

Eksperter siger, at verdens befolkning om 50 år, eller før, vil bo i byer for 80%’s vedkommende.

Men det egentlige Nordsjælland vil forblive, som det var på guldaldermalernes tid.

Selv har jeg boet ved Øresund, fra jeg var to år. Først om sommeren i Smidstrup mellem Vedbæk og Rungsted, så i Humlebæk i næsten 50

år. Derfor synes jeg, at jeg kender Nordsjælland ganske godt. Gennem lange tider i hele mit liv har jeg cyklet omkring på denne egn.

Jeg har et cykelstativ over vognens kofanger og har altid kunnet tilrettelægge ture langt fra min bopæl. Først ved hjælp af Geodætisk Instituts detaljerede kort, senere på egen hånd, fordi jeg snart kendte alle stier og små veje.

Som alle cyklister afskyr jeg hovedvejene, de stærkt befærdede syd-nordgående færdselsårer, jeg blot krydsede af og til. Kører man stort set øst-vest og vice versa, oplever man det uberørte Nordsjælland.

På skovstierne kan man møde en enkelt rytter, fodgænger eller kondiløber, mens man på de gamle forbindelsesveje mellem landsbyerne, på skole-, mark- og kirkestier er næsten alene.

Det enestående ved Nordsjælland er, at det foruden de store skove som Gribskov, Store Dyrehave og Tokkekøb Hegn er opfyldt af lunde og småskove. På en veltilrettelagt cykeltur kører man skiftevis over marker og gennem skove.

Nordsjællands landskaber er mere afvekslende end de fleste andre, jeg kender i Danmark, måske lige undtagen Fåborg-egnens.

Efter to-tre timers kørsel står jeg igen ved vognen. Sommetider har jeg opholdt mig ved en gammel kirke eller ved stensætninger som for eksempel i Valby Hegn, Klosteris Hegn, Horserød Hegn og Gurre Vang. Jeg har spist madpakke på et dige og har nikket til vandringsfolk eller slået en sludder af med en landmand, der havde god tid.

Ofte har jeg kørt omkring med kunstinteresserede udlændinge, som i de senere år var blevet fortrolige med guldaldermalernes kunst, og vist dem steder, hvor Købke, Lundbye eller Sonne havde malet. Markerne ligger, som de gør på malerierne. Det har jeg mange steder konstateret.

Flere har forsøgt at karakterisere nordsjællænderne. De ældres dialekt er ægte nordsjællandsk, der tales endnu. De er venlige, men måske en smule mistroiske, især over for københavnere - og det kan man vel ikke fortænke dem i.

Jeg kender bedst fiskerbyernes indvånere, og de er kendt for stridbarhed. For eksempel kaldtes beboerne i Sletten for sletterne og dem i Humlebæk for pandekagerne. Når de mødtes på kroen, blev der tit slagsmål. Et yndet trick var at gøre kraftspring hen mod modstanderen og ramme ham i ansigtet med træskoene.

En gammel politimand, sheriffen fra Espergærde, også kaldet Snupsøren, fortalte mig, at de iltre karle ikke var til at drive ud af krøddøren, men så havde han en solid nål i jakken, som var yderst effektiv!

I Sletten, hvor husene ligger tæt, var der ofte skelstridigheder, og så at sige alle havde tilføjelser til fornavnene eller øgenavne. Det var blot tilskud til underholdningen. I øvrigt var man solidarisk og hjalp ofte hinanden.

I dag er Sletten ligesom Gl. Humlebæk beboet af flere arkitekter end fiskere. Det synes, som om fiskerlejernes diskrete charme tiltrækker arkitekterne mere end typehus- eller villakvartererne, og det forstår man (jeg bor der jo selv).

I Nordsjælland kan man - i modsætning til i mere barske landskaber - bevæge sig omkring på alle årstider og hente mange glæder.

Allerede først i marts er lærkerne ankommet og kvadder højt over markerne, sommetider akkompagneret af vibernes hui-huit. I april lyser vårsæden grønt og forjættende, gyvelen er gul, og kastanjetræerne har store, glinsende knopper. Snart er hele orkestret i gang!

Før bøgetræerne springer ud, er skovbunden hvid som sne af anemoner, og så, lidt efter lidt, springer først de små, siden de store bøge ud og danner en lysegrøn verden, som solen, især modlyset, får til at lyse livsaligt.

I forsommeren skyder kornet for alvor op, og sennepsmarkernes store gule flader gør himlen lige over dem endnu mere blå. Hække og buske lyser op, og tjørn og frugttræer bliver somme steder til hvide kloder, det er en fryd at gå ind under. Rhododendronbuskenes grønne kupler bliver hvide, lilla, blå.

Trækfuglene er vendt tilbage og blander deres sang med standfuglenes. Træpikkeren hamrer løs på træerne - sært den ikke får hovedpine. Gøgen kan man tiltrække ved at fløjte kuk-kuk-lyde gennem sine hule hænder, elskovssyge skovduer kurrer uafsladeligt, og endnu kan man ved højlys dag høre nattergale i buske op til vådområder, men de er blevet sjældne. Fra vores have er de blevet fordrevet af skaderne, disse kønne frækkerter, der yngler og breder sig mere og mere. I forsommeren har vi også ræveunger i en skrænthule, og dem terroriserer skaderne med fryd. Selv de voksne ræve frygter dem. Jeg har set ræven omgivet af tre-fire skrigende skader, der til og med så deres snit til at nape den i halespidsen. Ræven kigger blot træt og resigneret efter dem.

Somrene er tunge, skovene mørkere, haverne fyldes af roser, mens græsset frodigt skyder frem og må slås hver uge. Også en dejlig tid, men jeg foretrækker den jydsk vestkyst, hvor jeg har tilbragt sommeren i over 50 år. Når jeg vender tilbage i august, bliver jeg slået af kontrasten mellem det åbne og nøgne klitlandskabs vide horisonter, som jeg kommer fra, og de overvældende, frodige, vertikale landskaber jeg møder i Nordsjælland, skove, høje træer og store gamle haver, kort udsyn og en mangfoldighed af næsten påtrængende vækster.

Danmark kan sandelig opvise kontraster, og det er vel netop dem, der gør sindet godt.

Så er der efteråret, hvor det igen er bøgebladene, der har den udtømmelige rigdom af farver i med- og modlys, som gør ens cykel- og vandreture så rige på oplevelser. Markerne, der i eftersommeren var tungt gyldne, bliver høstede, og stubmarkerne står tørt hvidgule tilbage. De afløses efter pløjningen af de udbredte brune og rødviolette jordflader, der er afslutningen på den lange proces, der ændrer landskabernes hovedfarver fra lysegrønt til dybgrønt, gyldent og sluttelig til jordens egne farver.

Vinteren kommer hurtigt med sine korte dage, mørke himle og så en skønne dag den hvide sne, der med ét gør verden lys og let, trækker landskabets linjer op på en ny og anden måde og dæmper lydene. Den er lang, den danske vinter, men fyldt af naturoplevelser, ikke mindst langs Sundet og Nordkysten med deres fugleliv og klare udsyn over havet og det evigtblå Kullen eller over Sundet, hvor Hven og de skånske kystlandskaber rykker nærmere i den frostklare luft, ja i luftspejlingen kan ligne lave bjerge. Om natten lyser de svenske byer i mørket og fyrene tændes og slukkes.

Punktum. Finale. Nordsjælland bliver man forelsket i, og forelskelsen holder hele livet.



Sundet ud for Humlebæk Havn

Dit Nordsjælland

Nordsjælland er fra gammel tid blevet kaldt »Danmarks stadsestue«. Klostre og konger deltes oprindeligt om herlighederne, reformationen ændrede på forholdene, og grundloven satte den nye tids udvikling i gang. At den skulle føre til en elektronisk præget tilværelse, var ikke til at vide dengang. Men grundloven banede vejen for den demokratiske stemme, og landsdelen fik sin avis, som nu fylder 125 år. Denne jubilæumsbog er skrevet af personer, der kender Nordsjælland fra deres dagligdag. Derfor er der mange kærlige ord i teksterne, der har været offentliggjort i Frederiksborg Amts Avis i ugerne op til jubilæumsdatoen 1. oktober 1999 og nu er samlet til identifikation af landsdelen, lige før det nye årtusinde begynder. Bogens 10 kapitler er skrevet af:

Ebbe Lundgaard
Piet van Deurs
Poul Henning Bartholin
Hans Esmark
Per Stig Møller
Anne Grethe Törnblad
Aage Haugland
Jørgen Nielsen
Anne Majken Hessner Thiam
Knud W. Jensen